

פקד ד' את עמו ע"י מורש והתנבאו חגי זכריה האמינו הגוים כולן בנבואתם ונפל פחדם על העמים ולכן כתוב בעזרא ו' ושירי יהודה בנין ומללחין בנבואת חגי זכריה כו' כי נפל פחד היהודים מדברי הנביאים על העמים והלליחו בנבואתן ופשוט. ועיין מש"כ בפרשה חוקת כיו"ב:

ויקח משה את עלמות יוסף, עמו במחיתו וזה שמת מותר להיות במחנה לוי. פסחים. ומשום זה אמרו לענין מעלות דדבריהם דמשתלח מן החיל. כן נכרים משתלחין מן החיל. דבגר חושב כתיב לא חסגיר עבד אל אדוניו עמך ישי, דכתיב עמך. לכן בכ"מ דמת בכלל עמו גם גר חושב מותר להיות וכשם שאין מושיבין גר חושב בירושלים, כך אין מלינין בה המת ואין קוברין כו' ועיין הלכות בית הבחירה בזה ודו"ק:

וידבר לבד פרעה. מכילתא ריה"ג אומר משל כו' הלך הלוקח ופתח בה מעיינות כו' רש"י אומר משל כו' הלך הלוקח ופתח בה אולרות כסף כו'. פליגי במה דפליגי בפרשת בא פרשה ה' שר' מתיר בן חרש אומר כו' הגיע כו' שיגאל את בנו כו' ולא היה בידם מלוות כו' נתן להם כו' דם פסח ודם מילה שיתעסקו בם כדי שיגאלו כו' ר' אליעזר הקפדן כו' וכי לא היה בידם כו' מלוות שאין כל העולם כדאי בהן כו' והנה לריה"ג הוא כמו שדה שפתח הלוקח בה מעיינות ועשה אותה שדה פוריה, כי לא היו מוכשרים מן לך עולם רק בעזר וכלווי האלקי משא"כ לר' אליעזר כו' שהיו בחולדס מיושרים ומוכשרים לכל דבר טוב ומועיל רק שחשבת גלותן האפיל זוהר לבדם ויושר מזגם ותכונתם הטוב דומה לחפר לוקח ומלא בה אולרות כסף וזהב וז"ל:

ד' ילחם לכם ואתם תחרישון. מכילתא לא בשעה זו בלבד ילחם לכם אלא לעולם ילחם כנגדן של אויביכם. הביאורי. שכעת באו בטענה ובחשודה נלחם לד', למה הוליא אותם ממלרים. ועל זה לריך הקציה מן הדין ללחום בעדם. לכן אמר להם שאף בשעה שלא יהיה להם שום טענה על השם כמו בימי ססרא וזרח מלך הכוש, ובעתות העתידות אשר אמרו ולנו צושת הפנים כו' כמו שהתנול דניאל בעד ישראל גם אז ילחום באויביהם של ישראל. וזה שאמר ד' ילחם לכם בשעה שאתם תחרישון שלא יהיה לכם שום תביעה על השם שיהיה לכם צושת הפנים לדבר גם אז ד' ילחם לכם והבין:

מרה חלעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. במכילתא ר"י

לאמר לבד בהבן הרשע כתיב והיה כי יאמרו אליכם בניכם, ולא כתיב לאמר והוא עפ"י דרשת הספרי ואחתהן לאמר השיבני תשובה כו' והנה החכם ששאל מה העדות והתם ששאל מה זאת רלוס לדעת ולשמוע תשובה כי אותה הם מבקשים לא כן הרשע ששאלתו מה העבודה הזה לכם הוא רק לוטג על העבודה שלדעתו הוא דבר בטל ואין רלוט בתשובה להוסיף דעה כי לא יתפזן כסיל בתבונה ורלוט הוא שיהיה הקושיא אלומה כדי שיהיה הלעג חזק ולכן לא כתיב כאן לא שאלה ולא לאמר ודו"ק.

בשלה

ולא נחם אלקים כו' כי קרוב הוא. במכילתא קרוב הוא הדבר שאמר הש"י למשה בהוליאך כו' את האלקים כו' קרוב הדבר לשוב למלרים כו'. מכילתא ויתכן כי הורש בלבדם טעיות העו"ב והבליהם ומושיגיהם הזרים. לכן לא פעלה עליהם התגלות כבוד ד' ואמיתתו אשר הופיע עליהן פתאום לשלש חדשים לעקור מלבדם כל רע, וכשעשו אחדים מהם וערב רב העגל לא היה אחד [לבד חור] אשר התנגד עליהן ומיחה בידן, כי עוד לא נחקק בליבותם הוד מליאות אלקי יחיד בלתי מושג, משגית על כל ומנהל כל בהנהגתו הפרטיות, ועל זה אמרו ובלבדם יכזבו לו כמו שדרשו רז"ל. ואם היה מביאם תיכף אל ארץ האמורי, ארץ מלאה כל פסל ותבנית אשר נהבלו בכל העו"ג, ותועבותיהן אז לא נעקר מהם ליזרים הרעים ומתשבת און, לכן הוליון במדבר ושם צדד ד' ינחמו. ונעקר מלבדם ונתרחקו מכל תעלוליהם והבליהם, ונתקיים ואין עמו אל נכרי, שאין אלל ישראל שום שורש מאל נכרי, וזה שאמרו כי קרוב הוא הדבר כו' תעבדון את האלקים כו' ולכן קרוב הדרך לשוב למלרים ליסודות מדעי חרטומיהם וכהניהם וזה הסיבה אשר עכבן השי"ת מרא עלילות להן במדבר ארבעים שנה ודו"ק.

ובמדבר ש' ורבינו הגדול אמר לפי שביקש הקב"ה ליתן אימתן של ישראל על עו"ג

עכבן מ' שנה במדבר ומאיר להן בעמוד ענן ביום ובעמוד אש לילה ושמעו כל העו"ג ונפלה עליהם רעדה שנאמר תפול עליהם אימתה, אחריו מה כתיב תביאמו ותטעמו. ובה נראה טעם שהיו מתנבאים ירמיה ויחזקאל על כל הגוים מפלת השממים על גדת ישראל והמעיקים להן בהיותן בגולה, כדי שאם יבואו הדברים ידעו העמים כולם שנבואה שורה בתוך ישראל אף לאחר גלותן, ויכבדו דברי נביאי ד' ולכן כאשר

משך

בשלח

חכמה

ר"י אמר אמר הקב"ה למשה משה אין להם לישראל אלא ליסע נראה דמפרש דכל בני ישראל הלכו אחר משה כאלן בבקעה אחר הרועה אמנם בים לזה הקב"ה למשה שסע אחרי העם והמה באמונתם זו ילכו בתוך הים ובזכות הנסיעה שיצאו חוץ המים בים יבקע להם הים לכן כתוב ויסע מלאך האלודים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם זה משה. שנקרא כאן מלאך האלודים וכמו שכתוב בחגי ויאמר חגי מלאך ד' (ישוי ריש ויקרא רבא) לכן בזכות שהלכו לים ומשה אחריהם בבקע הים ולכן אמרו להלן במכילתא מתוך שהיו נוטלין עלה קפץ נחשון בן עמינדב כו' לתוך גלי הים וישוי' תוספתא ברכות פרק ד' וזה שאמר דבר אל בני יוסעו הם יסעו ואמה אחריהם ובזכות זה יבקע ים ודו"ק:

וישויבו המים ויכסו כו' לכל חיל פרעה לא נשאר עד אחר. מכילתא. אף לפרעה דברי ר' יהודה שנאמר מרכבות פרעה וחילו כו' ר' נחמיה אומר חוץ מפרעה כו'. ר' יהודה לטעמו בפרק העומרי דאמר והלא מן התורה אסור שנאמר עד עמם היום הזה. דעד ועד בכלל. הכי נמי עד אחד ואחד בכלל. ור' נחמיה סבר כרבנן דהאיה המזרח מתיר ועד ולא עד בכלל. ופשוטי' ומה"ט נראה דסבר ר' יהודה דהים הגדול בכלל ארץ ישראל משום שנאמר עד הים האחרון יהיה גבולכם בכוף עקב ועד ועד בכלל והגמרא בגיטין פרק קמא מפרש טעמו דר"י מקרא הקודם ודו"ק:

והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. בהתבונן בדרכי התורה נראה כי במלות שמעיות כמו עו"ג ועריות יש כרת וסקילה ושאך מות ומלקות לא כן בגמוסיות ומדות כמו מחלוקת לשון הרע רכילות גזל אין מלקות דהוי' לאו הניתן לתשלומין או דהוי' לאו שאין בו מעשה. אולם זה דווקא ביחיד העושה אבל אם הנכור נשחתין בזה מלאנו להיפך בירושלמי דדורו של דוד כולם לדיקים היו וע"י שהיו בהן דילוטורין היו נופלים במלחמה כו' אבל דורו של אחאב עובדי' עו"ג היו וע"י שלא היו בהן דילוטורין היו יורדים למלחמה ומנלחין בו שאם הנכור נשחתין בעו"ג ועריות ע"ז נאמר השוכן אתם בתוך טומאתם אבל בגמוסיות ומדות לשון הרע ומחלוקת ע"ז כתוב רומה על השמים כו' כביכול סלק שכינתך מהם וגדולה מזו אמרו שבמקדש ראשון היו עו"ג עריות כו' ובמקדש שני היו עוסקין בתורה ובמלות כו' מפני שנאת חנם ושם שאלו מי הם גדולים תנו עיניכם בבירה שחזרה לראשונים כו' הרי דאם הנכור

נשחתין במדות גרוע יותר מאם נשחתין במצוות ולכן אמר ר' יוחנן חלק דף ק"ח בא וראה כמה גדול כוחו של חמס שהרי דור המצול עברו על הכל ולא נחתם גזר דינם אלא על שפשטו ידיהם בגזל דכתיב הנני משחתם כי מלאת הארץ חמס שעל עריות דין לבור יש להם והי' מרחם עליהם אבל על גמוסיות לא יתכן ולכן על חלול שבת בעוה"ז שנתפסו אז יכולים לקוות כי יאחר להם כי הם לבור ואף בעו"ג אמרו בספרי והנפש ונכרתה שאין הלבור נכרתין אבל כיון שפרעו בגמוסיות הולכים בתרבות וחלים לחמס ולגזול ונשחתו במדות כי המה כחיותו סרף אז נקום ינקם ד' ולא יאחר כי איך נחשוב להם אם כיחידים הלא על מצוות הן נכרתין ואם כלבור הלא על גמוסיות הן יתמו וכן בדור המצול על גזל לבד היה דין כיחידים אבל כיון שהשחית כל בשר דרכו אם היה דין אותן כל יחיד לעלמו היה נכרת וע"כ דדן אותם בהט"רף כלבור והיו נכרתין עבור הגזל ולכן מלאנו שעל העגל שהי' החטא בעו"ג מחל הקב"ה להם ונחמיהם להם אבל על מרגלים שהי' לשון הרע וכפיות טובה לא מחל להם ונגזר במדבר הזה יתמו. ובזה אתי שפיר המדרש שהובא בילקוט והמים להם חומה מלמד שעמד סמאל ואמר רבש"ע לא עבדו עבודה זרה ישראל במצרים ואמה עושה להם נסים כו' ונחמלא עליהם חמה וביקש לטובען (לכן כתוב חמה חסר וי"ו) היינו דעל הנסים שעשה להם בהולאם ממלרים לא טען משום דהגם דהיו נשחתין במצוות כמו שעבדו עו"ג והפרו צרית מילה אבל מלושרין היו במדות שלא הי' בהן לשון הרע והיו אוהבין זה את זה ישו"ש מכילתא בא פ"ה ולכך כלבור הקב"ה עושה להן נסים אבל במים כשנחלקו לד' כתות ויש שאמרו נשוב מזרימה הלשין שלריך לדן אותם כיחידים והן נכרתין על עו"ג והיך אתה עושה להן נסים ודו"ק.

אמנם המסתכל יראה דבקרא קמא כתיב והמים להם חומה בוי"ו רק בכתוב השני כתוב כלל וי"ו וע"ז דרש המדרש שנחמלא חמה והוא דבאמת אמר להם משכו מעו"ג והדבקו במצוות והם עשו תשובה על עו"ג שהאמינו בד' וכן מלו עלמם ובשר בניהם ועבדיהם ולכן לא הי' לנעוץ להם על שהשי"ת עשה להן נסים במלרים בהולאם ביד רמה בעמוד אש וענן רק כאן שאמרו מלרים אנוסה מפני ישראל כי ד' נלחם להם במלרים הלא הדור כי ד' נלחם וחזרו בהן לנוס מפניהם אם כן גם הם עשו תשובה (ומפני זה זכו לקבורה רש"ב"ס דף ק"ח

משך

בשלה

חכמה

למ

רק ידיעת הנבראים, וא"כ קודם הים עדיין היה בידיעת הבורא ישראל יבחרו ויזכו לנבואה ויאמינו בלא דופי באמינות ד' ובהשגחתו אבל לא היה ביכולת להתגלות לנבראים, והנה מה שיוכל להתגלות לנבראים אמרו רז"ל שמשנה זכה לזה שראה כתר של תפילין, וזה היה אחרי שכבר בחרו ישראל בטוב ויירדו לים וזכו לנבואה והיו מטיילין באלעזר ואמרו זה כו' והיו מטיילין על נבואת משה כעדים שגם המה היו נביאים וראתה שפחה בים כו', ולכן במזמרים כ"ז שהאמונה היה על אותות ומופתים והיה הביטול קל אם כי כבר היה תפילין דמארי עלמא שדיעתו אשר בלתי מושגת היה שישאל יזכו לכך, אבל לא היתה יכולה להתגלות לנבראים, ולכך בפרשיות ראשונות שנאמרו קודם מתן תורה וקריעת י"ס, לא נאמר וקשרתם שעדיין לא היה הקשר בגלגל לנבראים ולא היה ביכולת להתגלות ודו"ק היטב:

במדרש ח"ל הקב"ה לישראל בעולם הזה אמרתם לפני פעם אחת זה אלי אבל לע"ל אתם אומרים אותו דבר ב' פעמים שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלקיני זה קיינו לו ויושיענו וכו', הכוונה כמו דאיתא בפסחים סוף פ"ג ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד וכו', אלא העוה"ז על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב וכו' לעוה"ב טלו הטוב והמטיב, כן בעוה"ז זה אלי שנאמר וחסד אל כל היום דוקא על הטובה, אבל לע"ל הנה אלקיני זה מדת הדין, זה ד' קיינו לו וכו' זה מדת הרחמים שעל שניהם מודים ומשבחים ודו"ק.

ובגמרא שם ושמו אחד וכו' בעוה"ז נכתב ביו"ד ה"א ונקרא באלף דלית, אבל לעוה"ב וכו', ובזה יבאר מה שיסודו קדמוניו וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כו' ותמלוך אתה ד' לבדך, כי שם הו"י נקרא בזה"ק מרבא דמלבשא בנרסקא, הנרתק הוא שם אלף דלית, ולכן ד' בהיכל קדשו שאינו נהגה באותיותיו רק באלף דלית כמנין היכל וכעת שמלבש יש כופר ויש רשע ויש עול, אבל לעתיד יהיה נקרא בשם יו"ד ה"א וכאמרו רז"ל וזה שאמר ותמלוך אתה ד' לבדך, פירוש יו"ד ה"א בלא לבוש אלף דלית והבן זה.

ד' איש מלחמה, הנה מכבר אמרתי ליתן סעד אל דברי חכמי הקבלה אשר ח"ל חיוזק כי נפש האדם גבוה יותר ממלאכים, וזה הוא, כי טוב קריאת השמות הוא שם הנאות לפי השגת הדבר בשלימותו, ואם אנו משיגים באיש שהוא חכם, לא נכנהו לעשיר שהשגתו בחכמתו וכיו"ב וזה פליאת חכמתו של אדם הראשון

קייח) ע"ז לעק הלא גם ישראל עבדו ע"ג במזמרים ונמחל להם ח"כ מפני מה הללו נזולים והללו יהיו נטבעים ע"ז השיב הקב"ה שוטף כו' וכי מפני ישוב עבדו הלא לא עבדו אלא מתוך שטבדו ומתוך טרוף דעת אבל התשובה שפירש מעו"ג ושחטו תועבת מזמרים לעיניהם היו מתוך הישוב ומתוך ההרואה דשעה חדשים בטל השטבד מהם כיון שהחלו המכות אבל המזמרים הוא להסיף דעבדו ע"ג מתוך ההרואה והשלוח והתשובה ה' מתוך הטרוף שנהממו בים ולכן הם נטבעים וישראל עושה להם נסים יתן ה' שירת שב"י ישובו לד' מתוך הרווחה אמן:

עזי וזמרת יה, מכילתא, ד"א עוזר אתה וסומך לכל בתי העולם, אבל לי יותר עשאתי אימרה ועשיתיו אימרה כו' דכתיב וד' האמירך היום, ישראל אומרים שמע ורוה"ק כו' אשריך ישראל, ישראל אומרים מי כד' אלוקינו כו' ומי גוי גדול, ישראל אומרים כי תפארת כו' ישראל אשר כך תפארת הנה גלו רבותינו שכן כתיב סוד התפילין תפילין דישראל ותפילין דאמרי עלמא דכתיב בהו שבתן של ישראל וזה ד' פרשיות (א) וד' האמירך כו' ולתתך עליון, (ב) ומי גוי גדול, (ג) אשריך ישראל, (ד) ישראל אשר כך תפארת וזה עזי אין עזי אלא תפילין דכתיב ובורע עוזי, וזמרת יה זה תפילין דאמרי עלמא שמשבת איתן, וזה ישראל אשר כך תפארת ואין פאר אלא תפילין שנאמר פארך חבוש עליך ויעו"י פ"ק דברכות דף ו' סדר אחר וז"ב.

ונראה דאימתי זכו ישראל לתפילין כשילאו ממזמרים והאמינו בד' וזה אהבת כלולתך לכתך אחרי במדבר אז שמתך כחותם כו' והנה ידוע דברי הרמב"ם דהאמין באותות ומופתים יש בלבם דופי שקל הביטול אם יבוא אחר ויעמיד תמה או מופת אחר, אבל אמונת ישראל בתורה, משום שהם בעולם ראו הנבואה וכבוד ד' כמשה והמה כולם עדים על אמינותה יעוין דברי נועם, והנה בים זכו לנבואה עד כי היו מטיילין באלעזר ואמרו זה אלי ואנוהו כו' וכל כך לא היה החומר חלוץ עד כי גם עוברין שבמצי איתן אמרו שירה שלא חללה החומר ונעשה החקיקה האלקית בהם וזה מכון מאמרים נעשה כרסן כאספקלריא המאירה כו', אמנם על הבנים המתעבדות והדורות הבאים לא פעלה הנבואה עד מתן תורה שאז נאמר אשר ישנו פה ואשר איננו פה שעל כל הדורות פעלה החקיקה האלקית ולכך נאמר וגם כך יאמינו לעולם, היינו הדורות הבאים אחריהם יהנה ידוע ידיעת הבורא לעלמו איננה סותרת הבחירה

משך

בשלה

חכמה

ד' הוא נפלא יתר מכל הפלאות והנוראות, לכן אמר כו' נאדר בקודש, פירוש קודש מונח על פרישה מגשם ומגבול וזה השללות, כי רק יייר גדולתו בשללותו. נורא תהלות, כי תוארים חיובים אינם בו וכדברי המורה באורך, וזה נורא תהלות, בכי עושה פלא. עד כי מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה. והרגישו כך כבוד אלוקים בלמאם נפלא עד כי זה אלי ענו ואמרו, וכאשר הפליגו גודל השנה שהיו מטיילין באלבע כו' ותבין גודל הפלא מיכולתו ית' והבן היטב. וזה עומק האגדה בוא וראה כוחו וגבורתו של הקב"ה כו' מחזיק עולמו לקבל הכתר מעבדיו שזה הפלא על הלאמאם שיושג כבודו לגבראים בעלי תכלית ואפשרי המליאות במושג מה:

עושה פלא מכילתא ד"א עשה פלא עם אבות ועתיד לעשות עם בנים שנאמר כימי לאתר מארץ מגרים ארצו נפלאות אראנו מה שלא הראתי אל האבות, פירוש, דפלא נאמר על דבר שיספוט השכל שהוא לא יכול להיות טרם שיראה בעיניו. והנה כאשר נחודש, לדמיון, מליאות הדילוג רב היה לפלא והפליא הרואים, אמנם אחי' כי נחודע הטעלפאן אף שהוא חכמה יותר גדולה, לא הפליאה הרואים כי' כי אחרי אשר הודעו הדילוג רב תו אחי' נגדו אינו מוזר ונפלא כי' מליאות הטעלפאן אשר יפליא הרואה מי שלא ידעו כמו שהנודע הדילוג רב, לכן טרם שנקרע הים ונפלאות מן ושליו הלא היו מפליאים הרואים ואי' יאמר הכתוב כי אחרי שקריעת ים ומן כבר נודעים שכבר היו לאבות, אחר זה בייחם המן וקריעות ים וענינים נגד דברים הטבעיים ככה יעשה השי"ת לעתיד דברים שיפליאו מחדש הרואים, הלא אז יהיה קריעת ים ומן נגדם רק כערך הטבע נגד מן וקריעת ים אי' לא יהיה דוגמה מה שהראה לאבות נגד מה שיראה לבנים ודו"ק, מאבי אבי הרב ר' חנניה ז"ל:

נדרת בערך אל ניה קדשין מזה יאל הא דאמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה כי אין מבטלין תנוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש (פרק כל כתבי) דכתיב מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, וזה נהלת בערך זה תורה של תנוקות בית רבן, אל ניה קדשין זה בהמ"ק כדריש במכילתא, הרי דאין מבטלין אפילו לתנוקות של בית רבן, וזה שאמר כל עיר שאין בה ת"ת של תנוקות ב"ר מחריבין אותה, והוא דכתיב מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען לורריך להשכית אויב ומתקנס, וזה שאם תשכר אין לומדין תורה אז יש אויב ומתקנס חלילה ודו"ק, וכמו שאמר כאן נהלת בערך וכו' שמשו עמים ירגזון כמו דרריש במכילתא

הראשון בקריאת השם, ואי' כי נמלא לחול שדרשו שקרא לו ד', אי' הוא קרא אותו כפי השגתו שהשיגו ובמה שהשיג אותו בו קרא לו שם [וזה דברי הוה"ק כי אי' אף בקולא דיו"ד לא רמז כלל עיין] ואי' אנו מולאים שהשרפים והאופנים מקדישים אותו בשם ד', רואים אנחנו שהשגת המרכבה לא גדלה מהשגת אדם הראשון קודם החטא ודו"ק, ובאמת הבורא ית' אינו מושג וידוע כללי, רק השמות הן כינוין להאורות וההשגחה האלקית הנאללת מאתו ית', במקום אשר מושג יותר להנבראים הוא מורה שכל כך למאם כבודו בלבושים אי' להתראות כבודו אליהם וכל מה שגלויה גדול הוא יותר מופלא ומפורש לאי' ואי'ו אף בקולא דיו"ד לית לאיתיהסא ביה רק שאנו משיגים אותו בזה, ושם הוא נקרא לפי השגת הנבראים ולכן כאשר אמרו זה אלי ואנוהו והיו מטיילין באלבע הרגישו חלילה שאינם משיגים אותו כללי, ואדרבא הוא תכלית הלאמאם וההפעל לאי', וזה שאמרו ראה והבן קדושת הלאמאם וההפעל, שד' ילמאם כבודו עד כי יתראה כאיש מלחמה, וד' הוא גם כן למאם, כי ד' שמו פירוש, לפי הנקרא אלל הנבראים ותבין גודל הלאמאם לאי' ודו"ק:

וברוב גאונך תהרום קמך, פירוש, אף שברוב גאונך לא יאות להלחם עם השפלים, בכי' תהרום קמך, מפני שאינו שום עשיה, רק תשלח חרוק, פירוש החרון אף בעלמא וסילוק השגחתו בלבד, יאכלמו כקש והבן:

מי כמוכה באלים, ד' מי כמוכה כו' נורא תהלות וכו' ובסדר התפילה מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו, הנה הנמלא המושגי יתפאר בהתעלמו ובהסתירו פניו, ובהיותו רואה זולתו ואינו נראה, לא כן הבורא ית', הוא בלי מושג ובלי מוזן ובלי ליוז חלילה, רק מושג לעלמו מבין את תבונתו, גם זה אנו אומרים בלי הבנה פנימית, והנה הפלסופים הקדמונים מהם הכמיסו אשר יהיה במליאות אשר יבוא הרגש פנימי, לאדם כי פה נתראה כבוד הבורא, אולם עפרא לפומייהו, כי המה בשללם הענינים המגבילים מאתו יתברך נתנו גבול ליכולתו יתברך שאינו יכול להראות כבודו להנבראים חלילה ומשאתו לאו להדיח, אולם זה הענין איך הוא, תראה בספר עה"ק בשם ר"ע המקובל הקדמון, וזה ענין שיטור קומה שמאלו לרז"ל ושכינה וספירות כידוע ליו"ח ואחיתו מוזן לאיש אשר הופיע עליו כוח אלקים, אולם איך שהוא מוזן לכל משכיל, כי המופת בלמאם כבודו האלקי להתגלות להנבראים עד כי ירגישו כבוד

במכילתא יעו"ש:

ער יעבור עמך ד' וכו' יבואר עפ"י מה שג"ל טעם דהא דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא וקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא, משום דאמרו בפרק יש בבור דף מ"ז לוי' שנבעלת בעילת זנות מותנין לה מן המעשר ואוכלת וכהנת כיון דאיבעלה הו"ל כורה, ואפילו קדושת לוי' פקע ממנה ועיין שם בתוספות והוא כמו דאמרו בפרק אלמנה לכה"ג ס"ח והיא הנותנת בהנת דקדיש גופה פסיל לה, הא דלא קדיש גופה לא פסיל לה וכן אמרו כיו"ב בפרק כל כתבי מקום הכתב לא קא מצבי לי דכי קדוש אנב כתב הוא דקדיש אולא כתב אולא קדושתה, שלמעלה ושלמטה וכו' דמתחלה לשם חלק קדוש והשתא כשנחמק כתב נמי חלק, רש"י. ולכן אמרו כיד' מתהלך בקרב מחניך זו מחנה הארון וגמלא דכיושב ארץ ישראל היה ע"י הארון, כן הבהמ"ק היה ע"י גילוי שכינה לכן כי חטאו ישראל פקע קדושתם לגמרי והוי כאילו לא נכבשו, אבל בית שני שלא היה כיבוש ע"י ארון שלא היה ארון ובהמ"ק לא הוה שכינה כמו שאמרו חמשה דברים חסר ב"ש סוף פ"ק דיומא א"כ לא הוי הקדושה ברום המעלה עד כי תפקע מהשמון והמורבן, לכן עדיין הן בקדושתן קיימין והוה כלוי' שנבעלת בעילת זנות דלא נפקע קדושת לוי' וזה שאמר עד יעבור עמך ד' זו ביאה ראשונה, פירוש בפעם ראשון שעל ידי ד' גלוי שכינה והארון, עד יעבור עם זו קניית זו ביאה שניה שהיתה בלא ארון ובלא גילוי שכינה ומשום זה לא זכר בה ד', ולכן תביאמו ותטעמו בהר נחלתך שהיו כנטוע לעולם, ומה יהיה קדושתו מוכן לשבתך פעלת ד' למה יהיה מוכן למקדש ד' כוננו ידיך והוא מקדש שלישי אשר ירד בני ומשוכלל מן השמים כמו שכתב רש"י, סוכה דף מ"א, ולכן בבית שני כיון דאינו רק בגדר מוכן לשכינת ד' הוה כמו גלוינו ספר תורה וכמו קדושת לוי' שהם רק נחווים לכהנים ולכן לא פקע קדושה מהן ויהיו נטועים לעולם וקדושה שניה קדשה לעיל ודו"ק היטב.

ער יש לומר טעם על מה שקדושה ראשונה בטלה וקדושה שניה לא בטלה וקדושה לעיל, עפ"י מה שאמרו מכאן מודעה רבה לאורייתא שטענת אונס היתה להם, והקשה הרשב"א אחאי נעשו בכל העונשים ומירן שבשביל התורה נתן להם ארץ ישראל, ואם לא ישמרו שוב לא שייך להם ארץ ישראל, וכ"ז שהיו בארץ ישראל נעשו בעונשין, איכ"כיון שגלו שוב פקע קדושת ארץ ישראל, דיש להם אונס, ובשביל שפקע

מאתם שמירת התורה בחיוב, ופקע קבלתה וא"כ אינו שייך ארץ ישראל להן ובטלה קדושתה, אבל אחרי כן שקבלו בימי אחשורוש בלא אונס, אי"כ פקע מאתם טענת אונס, ושוב שייך ארץ ישראל להם, וגלות מארץ ישראל הוא עונש ככל עונשין, אבל אי"כ שייך להן ולא פקע קדושתה ודוק:

ד' ימלוך לעולם ועד, בנוסח פלונו, ויקבלו כולם את עול מלכותיך ותמלוך עליהם מהרה, והענין כי כל האדם הוא עלעקטריי אלקי, כאשר יתנוון במומו הממשבה לעשות זה מידליך זאת ההרגשה אל האזברים באמלעות הלכ לעשותו, ומיכף יעשה זה היד או הרגל או איזה אבר כפי מה שיעלה במחשבתו לא כן אם הוא דבר המזיקאל איזה אבר לא יתנוונע האבר תיכף לעשות זה, רק לריך להתעמק במחשבה מאוד עד כי יתרו לו האזברים לכן אמר שיקבלו את העול היינו שיתנוון הרעיון לאיזה מזה לאיזה דבר אלקי יתעוררו תיכף כל האזברים והחושם והעורקים בלי מפריע למלכות שמים ולא יפריעו איש איש מעבודתו, וזה רעיון יקר.

יירונן העם על משה לאמר מה נשטה (תיבת לאמר אינו מדוקדק) במכילתא ר' יהושע אומר, היה להם להימלך בגדול כו' לאמר מה נשטה, אלא עמדו ואמרו דברי תרעומות על משה, ר' אליעזר המודעי אומר למודים היו בדברי תרעומות על משה כו', לכך נאמר לאמר מה נשטה, ופירוש לאמר, שהיו רגילים לאמר, ולכך לשיטתם אולי לקמן על וימתקו המים ר"י אומר מרים היו לפי שעה וגמתקו, כי התלויה היתה רק לפי שעה לא בהרגל, ולכן מרירות המים לא היה ג"כ בטבע המים אך בגדר מקרה, ור"א המודעי סובר שהיה בהרגל לכך סובר שמרירות המים היה ג"כ בטבע המים ולכך אמר מרים היו מתחילתן ודו"ק.

ישם נסו, שם נשא לו גדולה דברי ר"י ר"א המודעי כו', מכילתא, לטעמייהו אולי דר' יהושע סובר חוק זה שבת ומשפט זה כיבוד אב דברים שלא נלמנו עליהן בני נח, ולכך הוגדלי, אבל ר"א המודעי סובר חוק זה עריות ומשפט אלו דינים שבהן נלמנו בני נח, ולכך דריש לשון נסיון על המים, וכל חד דריש חק על מה שצין אדם למקום ומשפט על צין אדם לחבירו ופשוט:

ובין אולי לטעמייהו ר"י ור"א המודעי בהא דדרשי ושמרת כל חוקי דר"י דריש אילו הלכות, משום דלטעמו דחוק זה שבת, והלכות שבת הן מקרא מופע והלכות מרובות וזהו הלכות, ור"א המודעי דסבר

משך

בשלח

חכמה

זכה לזה בשביל אותן ארבעים יום שהמתין למשה בהר ולבך קאמר דירד לו מן כנגד כל ישראל הוא דרך מליה על מה שנתפרנסו כל ישראל בשבילו אותן ארבעים יום ודו"ק:

ויקצוץ עליהם משה פירוש שבאמת היה בזה בטחון נפלא ונסיון תמידי כי המה בארץ לא זרועה ומונח מן הולך לאיבוד והמה לא ילקוטון רק הנלך לאותו יום וזה נסיון תמידי בכל יום אבל כאשר הותירו וירוס תולעים ויבאש וא"כ הוא ללא תעליות כי אם ילקוטו מה יהיה הלא ירוס תולעים ויבאש, ובטל הנסיון והתקיים רעון השם האמיתי ולבך קלף עליהם משה אבל השי"ת לא קלף כי הוא לתועלות, כי יהיה הנס גדול בשבת שלא הבאיש, ובלא זה לא ידעו הנס של שבת, אבל משה רעונו בשבת מטרוגא וכמאמרם ז"ל תפילין דמרי עלמא כו' ודו"ק.

ורפי זה אתי שפיר מה דאין מניחין ביום טוב שחל אחר שבת שלשה לחמים כמו שהי' יורד המן לשלש ימים שגם ביום טוב לא הי' יורד המן ולפי זה א"ש דמה שמניחין לחם משנה הוא על הנס שכל יום א"ס הותירו הבאיש וירוס תולעים ובשביל קדושת השבת גשאר קיים וזה רק בשבת כי הותירו ויבאש אבל אחר שבת כיון שלא נתקלקל אחר יום הששי אין עוד נסיון שא"ס יניחו אותו אחר שבת יתקלקל כיון שזוה לא הותירו ולא עברו פי המקום ב"ה ואין הוראת שום נס בזה לכן אין מניחין ג' לחמים ודוק. ויעוין תוספתא פ"ק דרש"ש לענין רש"ש מוכח דהנס היה דלא כלה העומר אם קדשוהו ביום שלשים ואחד, שביים שלשים לאלול לא היה יורד שחל יקדשוהו ב"ד יעו"ש ואכמ"ל. **ויאמר** ד' אל משה עד אנה מאנחם לשמור מלותי ותורתיו, הדא הוא דאמרי אנשי בהדי הולא לקי כרצא ב"ק פרק החובל ובפ"ק דסהדרין ואבא מרשה ופירושו משום דלא כתיב לאמר ומשמע שלמשה ג"כ היה מדבר בפשוט ועיין חא"ג:

עד אנה מאנחם, הנה בפרק ר' עקיבא בשבת סבר ר' אחא בר יעקב דעל הולאה לא איפקוד יעוין תוס' וקרא דאל יא נכתב לאחר מתן תורה בכ"ז יכול להיות דהמעשה הי' בשבת הראשונה וקרא דעד אנה מאנחם נאמר תיכף משום דהלכו לקבל המן והי' עימור דהוי מלאכה גמורה רק תלי בפלוגתא א"כ יש עימור שלא בגידולי קרקע ודו"ק:

וישבתו העם ביום השביעי הענין דתשובה על עשה שפיר בשב ואל תעשה מושיל תיכף

שש

דסבר משפט דינין וחוק עריות סבר והאזנת למלותיו אילו הדינין (גירסת הגר"א) ושמרת כל חוקיו אילו עריות ודו"ק:

כי אני ד' רופאך ואם אשים אני ד' רופאך, פירוש דכתיב יכבה ד' בשחין מזרים כו' אשר לא תוכל להרפא ובכורות דף מ"א דלא מחבי יעו"ש לכן אמר כי אני אני ד' רופאך ע"ד פלא מה שלא עפ"י דרך הטבע:

ויראנו כל עדת בני על משה כתיב וילינו שהאספסוף ערב רב הלינו את עדת ב"י לומר כו' מי יתן מותנו כו' בשבתנו על סיר הבשר כו' וכמו בפי' בהעלותך יעו"ש:

בתת ד' לכם בערב בשר לאכול ולחם בצוקר לשבוע, אינו על משקל אחד, שה"ל ובצוקר לחם לשבוע, ופשוטי דמרמזו על מה שאמרו סוף פ"ק דקדושין עוגות שהולאו ממזלרים טעמו טעם מן לכן אמר ולחם פירוש כמליין אל הלחם שאכלו ושטעמו בהענוגות אותו יתן לכם לשבוע:

ויאמר משה אל אהרן אמור אל כל עדת בני קרבו כו' ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני כו' והנה כבוד ד' נראה בענן וידבר ד' אל משה, לפלא מה שלא אמר משה בעלמוי, הולס יתכן כי משה היה מכין עלמו לדבר עם השם, והדבור של השם היה תיכף כדברו אל העם ולא היה לו עת להכנה אילו דיבר עם העם אף כי משה לא היה לריך להכנה כמו שאמר עמדו ואשמעה מה ידבר ד', אשרי לילוד אשה כו', כבר ידוע דברי הרמב"ם בהלכות יסוה"ט פ"ז שזה היה רק אחרי מתן תורה מעט שפירש מן האשה בשביל שהיה מוזמן תמיד לדיבור השם יעו"ש שזה שזכה לקרני הוד שחומריו לא היה חולץ מאומה והיה שכל נבדל ודו"ק:

ויפנו אל המדבר מכילתא ר"י אומר לא נפנו עד שנגלתה להם גבורה, הוא כשיטתו קרבו על שנגלתה להם שכינה, ור"א אומר לא הפנו אלא על מעשי אבות שנאמר המדבר כו', הוא כשיטתו לעיל קרבו כדי ליתן הדין, לכן פנו אל זכות אבות להגן עליהם ודוק:

יומא דף ע"ו לחם אבירים אבל זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל, שעלה עם משה עד תחומי ההר כו' והמתין לו יהושע שם כל מ' יום כו' ושם היה יורד לו כנגד כל ישראל, רש"י, פירוש דמן ירד בזכות משה וכשמת משה ב' אחר נסתפקו ממנו שכליהם ארבעים יום עד ששה עשר בניסן וכדליתא בקדושין ל"ח וזה היה בזכות יהושע ומאין

משך

בשלה

חכמה

מא 81

הארבעים והוא ע"פ דברי הרמב"ם שהגם לא יתמיד שאל יתמיד אין זה נסוי רק שז לטבעי שהטבע הוא ג"כ ניסים רגופים כידועי רק שלהראות שדוד הטבעי איך אם יתמיד בטלה הוראתו רק שלמן הולרכו ישראל ארבעים שנה ולכן שלא יאמר אחד שהורדת המן הוא ענין טבעי שנחחדש וישאר קיים בטבעי לכן הנית בתחילה הלגלגת להראות להם שתיכף בנות משה ויבואו לארץ ישראל יבטל המן שאינו יורד רק לשעתו שלרבים לו והבן:

ויבא עמלק, ירושלמי פרק ראוהו ציד הלכה ח' עמלק כושפן היה כו' מה עשה משה ערצב את המזלות הה"ד שמש ירח עמד וזולה וכתוב נתן תהום קולו רוס ידיהו נשא מרום ידיהו נשא. נתן תהום קולו פירוש כי ביומא דף כ' אמר קול גלגל חמה הולך מסוף העולם ועד סופו וקול רדיא קול התהום דכתיב תהום אל תהום קורא וכשהן שניהן קול זה מבטל קול של חבירו אבל כיון שרום ידיהו נשא והעמיד חמה כמו"ש בפרק אין מעמידין א"כ תהום נתן קולו שנשמע קול התהום ודו"ק:

בהפסדה כי ציד אשה ימכר ד' את ססרא פירוש דיעל בעשותה עבירה לשמה שבה עליה אותו רשע ש"כ אשר עשתה זה להחלישו בזה נאסרה לבעלה חצר הקני דהוי רגון להמאסר לבעלה וכמו אסתר למרדכי ואסדה מה שבידה נטלוה ממנה (סוטה ט') לכן הוי כמו מכר שזה נתנה הממיר ויעוין עוב"י תניינא סימן קס"א בחלק יור"ד ולא הביא מהך דיעל יעו"ש. וזה שאמרה מנשים בזהל תבורך שהיא ילאחז מאהל ונאסרה לחצר בעלה ודו"ק: **ותשר** דבורה לא כתוב לר' כמו צשירת הים וצשירת דוד משום דכתיב אורו מרוז ושמתיה ברך בר' מאות שפורי ואין הקב"ה מיוחד שמו על הקללה כמו שאמרו ז"ל ועוד דנסתלקה ממנה שכינה באמלע השירה כמו שאמרו ריש פרק חילו דברים לכן לא כתוב השירה הזאת לר' ופשוט:

מנשים בזהל תבורך גדולה עבירה לשמה ממזה שלא לשמה וזה מאמרות (יעו"י רש"י גזיר ובתום' ראש הוריות) ויתכן דהאמרות כוונו להעמיד שנים עשר שבטים ועל מלות פרי' ורבי' לא הוזכרו נשים לכן נקראת מזה שלא לשמה אבל יעל במלחמות מזה גס נשים מלות כמוכר סוף סוטה אפילו חתן מתדור וכלה מחופתה לכן נקראת עבירה לשמה ודו"ק:

יתרו

שם האחד גרסום. כו'. מה שלא קרא להראשון אליעזר

ששז נתכפר לו לא כן העובר על ל"ה שעבר בקום ועשה לריך תשובה מעולה וכמו שאמרו ה"ר תשובה כו' מחווי ר"י בלותו פרק בלותו מקום בלו"ה לכן כשהותירו ממנו עד דוקר זהו עבירה בשז ואל תעשה היה מוטיל תשובתם מיד אבל כשעברו בקום עשה שילא ללקוט לא נתקבלה תשובתם עד שבה יום השבת ושבתו ביום השביעי ודו"ק:

רמען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם כו' בהולאי אתכם מא"מ. הענין כי האדם אל יחשוב כי אימת יושגה צפרט ותהא פרנסתו דרך נס"י כשכבר הוא דבוק בדרכי ד' ומנהיג עלמו בדרך בלתי טבעי רק אז יסליך ד' על ידו אבל כ"ז שלא בזה לזה יחוש לנפשו לכן אמר בזה וראה אימתי האכיל את המן לישראל האם לאחר קבלת התורה וקיומה הלא תיקף בהולאי אתכם מא"מ האכלתי אתכם את המן לכן כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי השי"ת ותורתו כל ידאז מאין יבוא עזרי כי אף לא הקשיח עדיין מלכבו כל דרכי העולם ולא הורגל בתורה רק מטרת לבבו גלוי להיודע תעלומה כי כוונתו להתאמן במעוז התורה יחללהו ד' ולא יעזבו ויזמין פרנסתו מקודש:

והגת אותו לפני ד' וכו' כאשר לזה ד' אל משה ויניחאו אהרן וכו' הקושי מבואר ויתכן שמרמז שכל זמן שיהיה משה יהיה המן כי מן ירד בזכות משה כמו שארז"ל בתענית וזה שזה ד' אל משה שלמשה ירד המן. אז יתכן שבדברי ד' לא נאמר רק שהיו למשמרת ולא כתיב שיהיה לפני ד' רק דכריותו והוריות יליף משמרת ממשמרת דגבי מטה ומטה אהרן שם צפרשת קרח כתיב שד' לזה אותו למשמרת לפני העדות. ואולי הוי יליף משה מהך גז"ש ומה שלא אמר השם כאן לפני העדות משום שלא נעשה עדיין הארון ולכן אמר משה אל אהרן קח לגלגת כו' והנה אותו לפני ד' למשמרת כו' כאשר לזה ד' אל משה פירוש כמו שזה במטה אהרן אל משה שמשה יניח אותו לפני העדות בעלמו כן כאן יניח אהרן לפני העדות לגלגת המן. ומה דאמר אל משה היינו כהאוי שהיה למשה בעלמו שיעשה בעלמו היינו מטה אהרן. וזה נאות יותר לפי מה דאיתא במסורה כל לוויס באת לבר מן אחד כאשר לזה ד' אל משה היינו להוראה ה"ל שכתבתי שמשה בעלמו נלעווה לעשותי ועיין רש"י כי תשא כה אמר שימו איש חרבו על ירכו. עיין שם דוגמתו ודו"ק.

וראה במכילתא שאהרן הנית הלגלגת המן תיקף כשהוקם המשכן בשנה השניה ולא בשנת

משך

יתרו

חכמה

כשרי ישראל (לשון רמזים) לכן חו לא מוכר שם יתרו שהיה לו בהיותו עובד עו"ג וכהן מדין רק כתוב בכל התורה חותן משה ולא שם יתרו:

מה הדבר אשר אתה כו' מדוע אתה יושב לבדך? וכל העם נלץ וכו' פירוש: כי דין ביחיד אסור רק בקבלו עליו ודיןן בישיבה ובע"ד בעמידה (שזעזעו ל') אבל אם קבלו מותר הבע"ד לישיב, וזה שאמר ממ"י: אם לא קבלו אם כן לר"ך שלשה ואם קבלו הלא מותרים לישיב והוא ששאל מדוע אתה יושב [והם בעמידה] ולבדך ר"ל שאתה דן ביחיד, והשיבו כי מה שצ"ד בשלשה איכא על זה תרי טעמי: חדא דשכינה שרויה ביניהן עיין ירושלמי ריש כ"ד מצרכין מ"ד שנים מומנין איהו דאמר שנים שדנו כו' ועוד טעם עפ"י זה צורר לו אחד וזב"ל והשלישי מכריע כי אין צ"ד שקול, ושני הטעמים לא שייך גבי ידיה כי לגבי משה שכינה שרויה אף ביחיד ובמראה אליו אתודע כו' וזה שאמר כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים פירוש אף ביחיד, והטעם השני מי יתעקש עמדי שאני המלמד תורה והמוסר להם החוקים, וכל אלו שהורו בפניו אמרו לא כך למדתנו רבינו משה, וזה שאמר כי יתי' כו' והודעתי את חוקי האלקים וכו' ודו"ק: **כי** יהיה להם דבר בא אלי פירוש הדבר בא אלי בלא השקפה על האנשים כלל ורק הדבר בעלמו ולכן כתוב בלשון יחיד, והוא כי הוא דן בלי משה פנים כלל ופשוט:

אעצך ויהי אלקים עמך, יתכן להיות כי כמו כאשר דברו על משה שפירש מן האשה נגלה השי"ת לאהרן ומרים פתאום, ואמרו רז"ל שהיו טמאים בד"א והיו לוטקים מים מים וכיון שכל העדה בא אליו לשפוט, ולא יתכן שלא היה בהן טמאים אשר לא היו יכולים ליתער וכיו"ב, וא"כ לא היה ביכולת להיות השכינה עמו תמיד, או שאילו לא באו למשפט לכן אמר איעצך ויהי אלקים עמך, פירוש שיהיה תמיד אלקים עמך, גם ושפטו את העם בכל עת, פירוש אף בשעה שבטעם טמאים ג"כ יוכלו לבוא למשפט ודו"ק: **ואתה** תחזה מכל העם אנשי חיל כו' יתכן דהרבה גרים עלו עמו כמו שאמרו על ושמח עמך דזהו ערב רב, והנה אמרו בריש פרק מלות חליה דגר דן את חזירו דבר תורה, ויתרו שהיה גר אמר ואתה תחזה מכל העם ר"ל אפילו גרים, אבל ההלכה דגר פסול לדון ישראל [לדברי התוס' ד"מ] ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל דוקא, על העם אבל מגרים לא בחר כיון שאין כשרים רק לדון גרים ולא את ישראל ודו"ק.

אליעזר כי לא רלה שיהיה בשמו שם אלי כי מחאו ילא יונתן וכמאמרם ז"ל ויאל משה לשבת עם האישודו"ק: **גר** הייתי בארץ נכריה מספר מעלות משה א"ך היה קשור אל אהבת עמו אשר אם כי לא הכיר אותם כי נתגדל בצית פרעה והיה חתן יתרו כהן מדין ועמו משוקטין בטיט וחומר, ובכ"ז היה נחשב בעיני עלמו לגר בארץ נכריה והיה חושב את ארץ מלרים אשר שם עמו לארץ אחוזתו, ולערו ע"ז היה גדול עד כי לא הרגיש בהללתו ולא קרא אותו ע"ש שעזרו והלילו מחרב פרעה ודו"ק:

נחמיה ט', כי ידעת כי הזידו עליהם, ע"ד לחות כי ידוע מש"כ הקדמונים, אף דהקב"ה אמר כי המלרים יעבדו אותם, בכ"ז לא כוונו לשם שמים, וזה ותתן לחות כו' אף כי ידעת מזה, וידעתך מכרחת, בכ"ז נענשו, כי הזידו עליהם, והבן:

ויקח יתרו חותן משה עולות וזבחים, ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם כו' לפני האלקים מחאן שהנהנה וכו', רש"י, לדעתי יתכן לומר, זבחים שהקריב יתרו היו זבחי תודה ולכך אכלו לחמי תודה לפני האלקים, ואם היה אחר מתן תורה יתכן שפרט אהרן שהיה כהן ובא לאכול תרומת הלחם, ובפרט לריה"ג במנחות דף ע"ג: בן נח מקריב תודה, ואם נאמר שהיה קודם הקמת המשכן הלא תודה קרב בצמח ודו"ק, אך אין תרומת לחמי תודה בצמח.

או יתכן שהיה קרבן שמיא גר ואעפ"י שאינו לר"ך להביא רק עוף כמבואר ריש פ"ד מחו"כ, זה לדורות, אבל יתרו היה דינו כמו ישראל בשעת מתן תורה שהקריבו עולה וזבחים יעו"ש, והנה במכילתא שמשא היה עומד ומשמש לפנייה ומביא ע"ז מרג', ולפי המבואר בקדושין דף ל"ב מביא מזה שגשיא שמחל על כבודו מחול, יפלא, הלא משה היה מולך ואין כבודו מחול, אכן הלא דרשו על ויהי בישראל מלך זה משה וכתב בהחאסף ראשי עם וזה בעת מתן תורה יום הקהל, אבל יתרו בא קודם מתן תורה, ולתנאי דסברי דלאחר מתן תורה בא יתרו, אי"כ משה לא היה עומד ומשמש לפנייה, ולר"ך לומר דמש"ה לא כתיב משה דדריש בסוף ברכות שאכלו בסעודה שמשא שריו בחוכה וכאילו אכלו לפני האלקים, והמכילתא דדרש שמשא היה עומד ומשמש אמרה שם שאכלו בסעודה שתלמידי חכמים יעו"ש, ולא לפני משה, יעויין חידושי אגדות למהרש"א ודו"ק, ולפי מה שבארנו דכ"ז שאין הגר מביא קרבנות אינו מביא נסכים לכן לא כתיב נסכים בקרא יעויין מש"כ בפ' בהעלותך, ולכן כיון שהקריב עולה וזבחים דעשה קרבן גרים ובזה שנעשה ככל

משך

יתרו

חכמה

מב 88

יהיו מכירים שם ד' ג"כ תהיו סגולה:

והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. או יתכן דאמר כי מוזרת שמש ועד מצואו גדול כו' שם ד' יהי' בסוף מנחות דקרו לי' אלדא דאלדא הנה מכירים השם יתברך אבל משתתפים אחרים ואינם מכירים אמתו יתברך וכמו נבוכדנצר שקרא לבב שהוא אלודיו ובכל זה העיד כי הוא בשמים אלודי ישראל עליון על כל וזה שיקרה שבג"י מושפלים ונרדפים אכן הם היו נשענים לעולם באמת אז השכילו כל העמים שד' אחד ושמו אחד ויזנחו עבדיהם ופסיליהם ויעשו שנים אחד לבוא אל האמת לכן אמרו וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמך באמת, אימתי יגיעו לזה בזמן שהאל ישועתינו ועזרתנו סלה שלא יראה בשום השפלה לעובדי אל אמת וזה ביאור הכתוב הללו את ד' כל גוים שבחוהו כו' בשביל שבאתם לידעת האמת ולעבוד ד' שהוא לבדו המשיח והמהוה כל ולא מוסר שום כח לזר רק ד' אחד לבדו ולו לבדו ראוי להתפלל בשביל זה שאתם רואים כי גבר עלינו חסדו ואמת ד' לעולם כו' וזה שאמר שתראו להיות מקושר להשם יתברך באופן שתהיו סגולתו עד כי מזה יבואו כל העמים להכיר הש"י ויהי' לי כל הארץ שיגיעו מזה לידעת האמת ד' ודו"ק היטב:

ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ד' נעשה. הנה מלות התורה יש אשר לכהנים ויש אשר ללוים ויש לכה"ג ויש למלך, או לסנהדרין, ויש למי שיש לו קרקע וביה רק בכלל ישראל לריכה התורה להתקיים וכל ישראל ערבים זה לזה ובקיומם כולן מקבלין שכר, ואתן לאן מרעיני אדם אחס, שכל האומה הישראלית הוא אדם אחד, יש אשר הוא כלב [כמו שאמרו לדיקים לבן של ישראל] ויש כראש, ויש כעין והוא שנמצא ראשי העדה עיני העדה, וכל אחד לריך לקיים מצוה התלויה בו ובכללותם הוא אדם שלם, לכן על מלות שאין לקייםם לריך ללמוד, דכל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב כו' או להחזיק לומדי תורה, לכן להלן ענו כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע יש מהם שנעשה מה ששייך אלינו ויש שנשמע שנלמד ונבין פנימותם והלכותיהם וחוקותיהם, אבל כאן ענו כל העם יחדיו כל אשר דבר ד' נעשה, שבכללות העם כאחד כולם יחדיו יעשו כל אשר דבר ד' וכל אחד יעשה השייך לו ודו"ק:

ויגד משה את דברי העם אל ד', במכילתא ובשבת פרק רע"ק זו מלות הגבלה יעו"ש ברש"י באורך, ונראה דזו שאמר שהעני יכסה את כל ההר ובעני לא יהי' רק משה כמו שאמר הגני בא אליך

בשב

ובמכירתא תחזה בנבואה כו' יראי אלקים, אילו שהן יראין מן המקום דבין כו' תחזה באספקלריא יראי כו' אילו שעושין פשרה דבין כו', כי הוראה מסור ללב והשם יודע אם לעקל אם לעקלקלות, ולכן ר' יהושע סבר כי אסור לעשות פשרה כשיודע לשהדין טעה, ורק ירא ד' בדין ולא לדעת רק בנבואה, אבל ר' אליעזר סבר כחנא דאמר דעד שלא נגמר דין ראוי לבטל אעפ"י שיודע את הדין, לכן אמר יראי ד' שעושין פשרה דבין ומונעים עלמן מן הדין, ועיין ריש פ"ק דסנהדרין פלוגתא דחנני בזה לכן אמר ואחז תחזה באספקלריא ודו"ק:

ושפטו את העם בכל עת, יליף מזה שנמר דין כשר בלילה ולפי מה שהביא הסמ"ע דלאור הגר דנין, א"כ הא אמרו בברייתא שכל ארבעים שנה שהיו במדבר היה מאיר בכל בית ולא היה לריך לעשית [הביאורו תוס' ריש במה מדליקין] א"כ פשוט ופלטו את העם במדבר בכל עת אף בלילה: **בחורש** הלישי ללאת בג"י, המתבונן יראה כי זה אין בכל התורה דוגמתו, דענין חורש מתחלת בו"י החיבור או ויהי בחורש השלישי כו' רק היכי שהוא באמצע הענין כמו בבהר בחקותי שמתחיל הענין בבהר ומסיים בבחקותי וכן מתחיל כמו בבראשית ומזה מוכח כדפרש"י ובמכילתא ואל משה כו' דזה היה קודם מתן תורה ויכתוב משה את כל דברי ד' זהו מזכר אשית ועד מתן תורה ויקח ספר הזכרית זה הספר מזכר אשית עד מתן תורה ועד בחורש השלישי כתב קודם מ"ת ומבחרוש השלישי כתב אחר מ"ת והתחיל לכתוב כמו מזכר אשית בענין המתחיל בפ"ע יעו"י גיטין דף סמך דפליגי אם מגילה מגילה כו' וזה ענין אחר ודו"ק:

ויסעו מרפידים וכו', פירוש, כי בקריעת י"ם האמינו במשה, אך אחרי כן ברפידים שאין נופל זרעו של עשו אלא ביד זרעו של יוסף, לחם יהושע נתקדשה אמונתם במשה, לכן אמר הנה אנכי בא אליך בעצ הענין, פירוש למצוא נפלא בהתלבשות גדולה, כדי שישמע העם שיוכלו לשמוע בדברי עמך, וגם כך יאמינו לעולם ולא יתקדש כמו שהיה בעת קריעת י"ם והבין:

והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, פירוש כי לא מיבעי בשעה שהעמים הם שקועים באמונות המוטעות ואינם מכירים היולר היחיד, אלא אף בשעה ועת שיהיה שמו אחד ויהיו הכל מכירים ויודעים אמתות הש"י אז יהיו הם הסגולה, וזה אף כי לי הארץ שהארץ כולה יהיה לי לשמי כולם

משך

יתרו

חכמה

כי הכבוד יש לו גבול ומה גבולו זה העם סביב. וזה והגבלת כמה את העם עם העם סביב. שהם יהיו המגבילים לכן השמרו לכם כו' וגנוע בקצתו כו'. ויאמר ד' כו' העד בעם פן יהרסו אל ד' לראות זהו על ההבטה הנבואית יותר מכת אלקי השופע עליהם שיצמיקו להביט אל דברים שביניהם עתיק וזמין ויאמר משה כו' לא יוכל העם לעלות למעלה נבואה כזו כו' הגבל את ההר וקדשתו כו' לך רד ועלית פירש שלא תדמה כי הכבוד והגלוי יהיה רחוק ממקום ישראל לא כן כי פנים בפנים ידבר עממהם והגלוי יהיה סופו עד מקום שעומדים הים והם יהיו המחילות למקום הכבוד וההר הוא כמו ההיכל ואלל העם הוא כמו עזרה וכמו שאמרו במנחות שקדושת ההיכל אינו רק כשנכנס דרך עזרה. כן קדושת ההר אינו רק למי שנכנס דרך מקום שעומדים העם לכן לך רד ועלית כו' כי אז תחול הקדושה עליך ביתר שאת. והנהנים והעם אל יהרסו כו' ובמנחות דף כ"ז הוא אלל הנכנס לבית הכפרות דממעט דרך משופש אפילו בדרך ציאה כמושיפ בתום שם יעו"ש ודו"ק.

ורבן כיון שישראל המה היו מחילות הכבוד והמה היו משכן לאלוהות כן נשאר קדושתן לשולם וכמו שאמר ושכנתי בתוכם וכמושיפ היכל ד' המה ולכן גלו לבבל שכינה עממהם וכמו מחילות וקרשי המשכן אבל ההר קדושתו לשעה וכמו כל מקום שעמד המשכן. לכן צהר כתוב ההישר תיכף במשך היוכל המה יעלו צהר שמעיקרא לא נתקדש רק לשעה אבל ישראל קדושתן לשולם לכן אחר זמן התיר להם שובו לאהליכם ודוק.

וְיָרָא ביאור הילקוט ויעמוד העם מרחוק מבית הבחירה ודבר עמו דכתיב וירא המקום מרחוק שישראל היו הן המחילות לההר וקדושתן קדושת עולם לכן היה משפט ההר כמו בית הבחירה ואברהם קראו הר ויחזק שדה ולכן וירא המקום מרחוק פי' בזמן שראה אברהם שלא יהי' בית רק בבנין שלישי וזיון שדה תחרס וישלטו בו ידי ישמעאל ועמים אחרים לכן אמר לגערי' ישמעאל ואליעזר שבו עם החמור כו' שלא תלכו לההר כי עוד רחוק שיאמרו כל הגוים נקומה וגללה בית ד' או יתכן כי אם לא חטאו בעגל ולא נשחרו הלוחות הי' חירות משעבוד מלכויות והיה אז בית הבחירה לבית:

רָא תגע בו יד. פירוש לא תעלה על דעתך שימות שימושך הנשמה למקור המקורין וכמו נדב ואביהוא ולכן אמר כו' אם בהמה אם איש בנדר אחד ואופן אחד בלא הבדל ודו"ק:

בעצ הענן שרק משה יהי' בעצ הענן והעם העומדים תחת שפולי ההר ישמעו דבריו אלך ויעוין מורה ח"צ פרק ל"ב מה שהאריך שישראל שמעו קול הדבור ולא הדבור עצמו זה מחלוקת בגמ' ד' ע"ב ל"ק הא בפני כו' ואביא ל"ק הא בקריאה הא בדבור יעו"ש ובגמ' שם ויכסהו הענן להר וזה רמזו מלות הגבלה שנאמרה בגמ' בחודש ולרבנן בד' לחודש ודו"ק היטב: **וכבסו** שמלות. תרגום אונקלוס ויחורון לבושיהו וכן להלן בעשיה ויכבסו שמלות. פירש ויחורו לבושיהו. וזה כלל גדול כי במקום שהכוונה הוא טבילת בגדים תרגם וילטבעון. והיכי שהכוונה לכיבוס בעלמא תרגם ויחורון. וכן פירש"י ז"ל דבריו בסוף תזריע עי"ש. והנה ביבמות פרק החולץ דף מ"ז ע"ב. ור"י באבות נמי טבילה הוי מ"ל אילימא מדכתיב לך על העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלות כו' במקום שטעון כבוס אינו דין שטעון טבילה. ודלמא נקיות בעלמא ההוא כבוס לאו משום טומאה הוי לטיטעון טבילה מקריח אלל שיהיו בגדיהם לבנים והגונים לקבל פני שכינה רש"י אלל מהבא ויקח משה ויזרוק על העם וגמירי דאין הויה בלא טבילה. איכ האונקלוס לטעמיה דמפרש לקמן וגסיב משה את דמא וזרק על מדבחא לכפרה על עמא וא"כ לא היה הויה על העם. וזה כשיטת ר' אליעזר בן הורקנוס רבו דבאמת הוי מילה בלא טבילה ומל ולא טבל גר מעליא הוי. לכן מפרש כאן דנקיותא בעלמא ומשום זה תרגם ויחורון לבושיהו שאינו רק לליבון לא לטבילה ודו"ק. אבל לקמן בפ' בהעלותך גבי לויס וכו' תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעצירו כו' וכבסו בגדיהם והטהרו. ושם תרגם ויחורון לבושיהו וזה ל"ע דכיון דאין הויה בלא טבילה הלא כבוס בגדים היה ע"כ לטבילה והיה לו לתרגם וילטבעון ול"ע כעת וכן במסות וכבסו בגדיכם יעו"ש.

ויתכן לומר כאן דיטבעון הוא על הטהרה שבלא חליה כלל וחליין הלכה למימ' ואז עדיין לא נאמרה הלכות חליה. והיה כיבוס ככיבוס משום טהרה שלא קפדינן אחליה לכן תרגם ויחורון:

והגברת את העם סביב לאמור הענין דהכבוד האלקי והנבואה היה עד מקום שישראל עומדים נגד ההר. וכמו שאמר פנים בפנים דבר ד' עמכם צהר. וכמו שבעזרה אמר בתורת כהנים שמוחר בגייעה ואסור צביאה משום דהכתלים הם חוללים בן משכן ד' לחוה. כן כאן היו ישראל המחילות החוללים בין גלוי כבוד אלקים לזולתו. ולכן ההר היה אסור בגייעה שלא כלתה מקום הכבוד מן ההר. ולכן אמר

משה לענין מחובר ע"ג להקדש יעו"ש בזה היטב. **עוד** נראה כמו שבארנו בכמה מקומות דעל ידי מעשה גבוה לא נתקדש שום דבר רק בהקדשו האדם. ולזה מוכרחין אנו לפרש המקרא הלא אחת העדותה בנו כו' הגבל את ההר וקדשו לא שהשם לווי למשה שיקדש ההר, רק שהוא שז' אל השי"ת שהוא יקדש אותו במה שירד לעיני כל העם על ההר. ואינו לווי רק הוא עתיד [עבר מהופך ע"י הוי"ו לעתיד]. עוד נראה שלכן אמרו ז"ל מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה והלא היה מקום הכבוד למעלה מ"י ולא נתקדש קרקע ההר ודו"ק בכ"י:

ייתיצבו בתחתית ההר, מלמד שכהן עליהן הר כנגינת. פירוש, שהראה להם כבוד ד' בהקין ובהגלות נפלאה. עד כי ממש בטלה בחירתם הטבעי וילא נשמתם מהשגת כבוד ד', והיו מוכרחים כמלאכים בלא הבדלי וראו כי כל הגבראים חלוי רק בקבלת התורה. (וכדומה שכבר עמדו ע"ז) ואמר רבא מכאן מודעא רבא לאורייתא. והא דכופין בקרבנות עד שיאמר רולה אני, טעמו כפירוש הרמב"ם בהלכות גירושין ספ"ב, וזה לשונו הזהב, ואין אומרים אנום אה"כ גלחץ, ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה כו' אבל מי שתקפו וילרו הרע לבטל מזה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשות אין זה אנום ממנו אלא הוא אנום עלמנו בדעתו הרעה כו' מאחר שהוא רולה להיות מישראל ורולה הוא לעשות כל המצוות וילרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש ילרו כו' עכ"ל, וזה עיון נפלא בעלמנו ומתאים בשיטתו במש"כ בהלכות סנהדרין, דאם אנסוהו לבוא על הערוה במקום דיהרג ועל יעבור ועבר חייב מיתה שאין קשוי אלא לדעת עיי"ש ובה כתב בהלכות יסודי התורה, דאם עבר ולא נהרג אינו חייב רק שצד מצות עשה של קדוש השם עיי"ש. וטעמו, דכל העצירות כחילול שבת וע"ז וכדומה א"ס האדם עושה ע"י אונס אין זה עשיה ברוך בעלם הדברי רק סיבת הכרח העונש מביאו לעשות זה בלא חפץ פנימי, אבל גבי ערוה הא"ש שנתקשה הוא אינו מלד שטושה זה מחמת פחד העונש רק הוא עשייה מהתרגשו בחימוס תאות הערוה, מזה נתקשה ובידו היה להתאפק על תאוותו ולבלי להתקשות, א"כ הוא עושה מחפץ התאוה. זה נקרא רצון להתחייב באונסין, אף שבאמת הנה מלד הפחד והעונש, מסיר מאתו יראה השם, וא"כ מתחמם בטבע אל הערוה כמו אל אשתו המותרת לו. בכ"י הוא נקרא רצון, א"כ גם הבא שרצון נפש הישראלי נוטה בטבע ובחפץ נמרץ פנימי לקיים מצות

רא תגע בו יד, הנה מלאנו יד ד' על נבואה וזה ע"פ גדר במקום שהיה חסר הכנה כראוי להנבואה כמו באלהיו וישן ויגע כו' כו' שהי' לריך ליגע בו וביחזקאל שראה כבוד השי"ת בכפר הוא בחולה לארץ מקום שאינו מוכן לנבואה כחוב יד ד' לכן אמר שלא יעלה על הדעת שבעת התגלות כבוד השי"ת לכל המון ישראל ומקום שירד השי"ת וכל קדושו עמו אז גם על מי שאינו מוכן א"ס יגע בהר טעם עליו הרוח לכן השמרו ונגע כו' לא תגע בו יד שלא ימות על העולה הרוח הנבואה רק סקל יסקל כו' ודו"ק:

במשוך היוכל המה יעלו בהר, מה שאמר היתר תיכף (והיתר דלכו לאלהיכם אמר בסוף) משום שלמדה תורה ד"א שלא יסיים בדבר רע שכתוב לא יחיה וזה שכווננו חז"ל דבאמת כל עיקר הדם היה כדי לעקור מלכות בני עניי ע"ז ולהראות להם כי לא ראו כל תמונה, וכמו שהארכתי לעיל כי אין קדושה בשום נברא רק להבורא יתברך, וזה שאמר שלא תדמו כי ההר הוא ענין קדוש ובסיבתו נגלה השם עליו, לא כן בני ישראל, כי במשוך היוכל וכו' יעלו בהר, והוא מעון חיות ובהמות, רק כ"ז שהשכינה עליו הוא קדוש מסיבת קדושת הבורא ית"ש, לכן אמר כי לא המקום מכבד כו' אלא האדם מכבד את מקומו כו' וזה רעיון נכבד. ולכן בבית עולמים שקדושתן לעולם לכן שלא ידמו שיש קדושה בעלם הבנין לכן מותרים ליגע כל העומאים אף טומאי מתים מאחוריו וכמו שדרשו בתו"כ פ' תזריע מלא תבוא דמאחוריו מותרין ליגע בו כל העומאים להראות דרך ממי שכן שמו בתוך הבית הזה אחת ירא ובפנים ממנו קודש לא מאחוריו ודו"ק שפנים הלוחות והעדות ומשכן הכבוד:

במשוך היוכל המה יעלו בהר למדו מכאן ריש גילה דדבר שבמנין לריך מנין אחר להחירו, ופירשו חס"י דבלא קרא הוי ידענא דהא לא נאמר רק משום שכינה וכנסתתלקה שכינה מותר, והענין לריך ביאור, דהא סד"א לאסור משום תשמישי קדושה והוי כקדושת עולמית קדושה קבועה כמו דחויא לענין מחנה דאמר בעירובין כיון דכתיב עפ"י ד' יחנו ועפ"י ד' יסעו כמאן דקביעי דמי (כ"ה ע"ב) ונראה משום דמחבר לא מיתסר וכמו בעו"ג דמחבר לא מיתסר, והא דנתקדש ההיכל והעזרות אף בחורבן ובמגילה בסוף אף כשהן שוממין הרי הן בקדושתן משום דבחפר בה שיחין ומערות מיתסר גם בעו"ג כמו דאמר בע"ז דף כ"ד ע"ב, ובמעילה דף כ' כ

משך

יתרו

חכמה

הך לאמר דאז יסיר כו' מה ת"ל לאמר לדורות כו' היינו שעל כל זרה יאמרו השירה או ההלל יעוין ירושלמי סוטה פרק ה' והנה המכילתא מפרש לאמר שהיו ישראל אומרים על הן הן ועל לאו לאו היינו שקבלו מלות עשה לעשותה ומלית שלא לעבור עליה ורע"ק סדר על הן הן ועל לאו הן הוא שהיו מקבלים לעשותה ואזרח רע"ק לטעמו שדריש בשירת הים במכלתא ובסוטה סוף פרק כ"ט לאמר שהיו אומרים על כל השירה מענה אחת אשירה לך כגדול המקרא את ההלל וכן הכא היו אומרים על כל דבר אחת הוא ד' אלקינו אשר הולאתנו מארץ מצרים פירוש וחייבים אהנו לשמור מצותיך וכדאמר שם בגמרא לאמר אמילתא קמיינתא אבל רבנן סברי כקטן המקרא ההלל ולאמר אכולי מלתא ומלתא כן הכא אמרו כל מלה לא יהיה לנו אלקים אחרים על פניך כו' ור' ישמעאל סבר כר"א בנו של ריה"ג ויש להאריך בזה ודו"ק:

אנכי ורבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה ח"ד למפרעי יהיבה כתיבה נעימים אמריה (שבת פרק האורג) ונראה דפליגי בזה דפליגי אמוראי בגיטין דף ס"ח. א"ס תורה מגילה מגילה נתנה או תורה חתומה נתנה ולמאן דאמר מגילה נתנה זה אמירה נעימה שכל אמירה בפרט כתיבה ומה שכתבה על הספר בד"י ויהיבה לבני ישראל ולמד אותם את התורה אבל מאן דאמר תורה חתומה נתנה זה יהיבה שנתנה לבני ישראל שתיקף שגאמרה למשה מפני הגבורה נאמרה לבני כו' כמו פרשת נחלות לבנות ללפחד ופ' יליית וכיו"ב ואחרי ארבעים שנה כתיבה ואעפ"י שנכתבו אחרי זמן רב מיום שנאמרו מפני הגבורה נאמרו אמריה שלא היה בהם שום שינוי וגירעון או יתור מדעתו ודו"ק:

דע דהדת הישראלית נחלק לשני דברים בדיעות ובמעשים. הנה בדיעות הלי"ת הוא קל במושכל כמו האמנה בע"ז ובשיתוף שזה הבל ושוא נתנה לכל במושכל ראשון רק העשה הוא חמור ולריך להאמין בהשגחה פרטית וזה מרומז באנכי ד' אלקיך אשר כו' והנה מדוע דרך רשעים ללחם כבר שאל משה הודיעני נא דרכיך כו' ולכן פתח הכתוב באנכי ואחרי זה לא יהיה לך אלקים אחרים דזה חמור יותר אולם במלות הנה הקום ועשה קל יותר דנות לאדם לעסוק בתפילין ולי"ת לא כן הכור מרע כבד מאוד כמו הזהירות מאכילות אסורות ובפרט במקום שאין ישראל וכן הביטול ממלאכה בשבת ווי"ט בזמן חריש וקליז וכיו"ב אמנם במדבר שהיו ניזונים מלחם שמים

ד' רק עלת הילך תקפה עליו מיד כשיזכה מכות אכזריות יוסר חפץ החומר ועושה המעשה שמגרש או מביא קרבן וזה חפץ פנימי לעלמויות המלה הוא רצון גמור ולהרמזין דפליג עליו חפץ במידושו וסובר שאין זה רצון בודאי גם הכא לא נקרא רצון ודוק. ולפי' מוכרח דבהתקדשו אל הערוה עדיין הבחירה בלבדו שלא להתקשות ולא אמרינן דינרו הוא דתקפו וכמו באשה אפילו אומרת הניחו עיי"ש ומסולק מה שנתקשו האחרונים מהך דר"א מחייב על כל כוח וכוח וחס' יבמות כ"א ד"ה גזירה ביאה ראשונה עיי"ש וקרוז לזה תמלא בפני יהושע פסחים דף כ"ז עיי"ש ודו"ק בכ"ז. ולפי שיטת רבינו משה דקטן שנתגייר הגדיל יכול למחות נשאר גר תושב ופרשו באור שמח הלכו איסור"ב פרק י"ב א"ס כן אף דמודעה רבא מכל מקום נשארו גרי תושב ולכן נעשו בבית ראשון על עו"ג ושפ"ד ועריות דברים שגר תושב מוזהר אבל כי הדר וקבלה בימי אחשורוש נעשו גם על שאר מלות ודו"ק:

פן יהרסו אל ד' לראות ונפל ממנו רב. הענין דברוב חכמה רוב כעס וסביבו נשערה מאוד כי על קלה שבקלות נידון וכן כל השלם יותר בצורתו ושכלו התגבר על חומרו כאשר יפול יופסד יותר וכמו שרואין אנו בדברים גשמים שהחומרים אשר איכותם היא לורתם כשיפלו יפסדו לגמרי לכן כאשר ראה ד' את אשר יעשו עגל מסכה ויפול מישראל כשלשת אלפי איש לו היו במעלה יותר עליונה ובהשגה יותר דקה ובהירה באלקותו יתברך אז בעון העגל לא נשתייר משוגאיהן של ישראל שריד ופליטי לכן אמר פן יהרסו אל ד' לראות במעלה רמה מאוד ונפל ממנו רב בעת שיחטאו העגל ויפול מהם כשלשת אלפים איש לכן אל יהרסו אל ד' לראות ויהיו נידונים כשוגגין ודו"ק:

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר זה אינו דומה לשאר לאמר שבתורה שהשם נזה למשה לאמר לישראל משא"כ כאן שהיה מדבר אל כל ישראל לכן נראה כמו שכתב הרמב"ם שכל עיקרי הקבלה הוא אינו מן המופתים שכל שמאמין מלך זה יש בלבדו דופי רק מלך שת"ר אלק אבותינו המה עדים נאמנים שהגיעו לתכלית הגבוהה וראו כבוד ד' ושמעו עשרת הדברים והמה מנחילי הקבלה דור לדור וכמו שאמר שאל אביך ויגדך כו' וזה שאמר וידבר אלקים וכו' לאמר היינו שכל ישראל השומעים יאמרו לבניהם ובניהם לבניהם עד עת קץ הימין מלך הר סיני ועשרת הדברים [וכן דרש בירושלמי

רשע. בן רשע פירוש דביתרו נאמר פוקד עון אבות על בנים על שלשים על רבעים כו' וא"כ מכל לפרש: שדור שלישי בעלמו רשע אעפ"י שאביו הוא לדיק אבל בפרשת תשא נאמר פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים כו' א"כ כיון דכתיב בני בנים היינו שלשים ולמאי כפליה ראמנא ע"כ להורות דכל השלשה המה רשעים ולכן שמת משה שאין בהן חוט משולש ברשע ודו"ק:

ל'אדבי ולשמרי מילתי. במכילתא. לאדבי זה אברהם אבינו וכיו"ב ולשמרי מילתי אלו הנביאים והזקנים פירוש שאברהם היה בן נח ולא היה מלווה על קידוש השם כמו דמסיק בסוף בן סו"מ ומלך אברהם עשה מה שאינו מלווה אבל הנביאים והזקנים היו מלווים על זה לכן הם שמרי מילתי ופשוט:

ר'א תשא. במכילתא. כך תהא פטורה מן המכות ת"ל את שם ד'. פירוש דנפק"ל מלקות מקרא ליראה את שם ד' אלקיך כו' והפלא את מכותיך כמו דדריש בירושלמי שבעות פ"ג ובתמורה דף ג' ומפיק מגו"ש את שם את שם להורות דלוקהודיק ע"ש: **כ'י** לא ינקה ד' אשר ישא שמו לשוא. יתכן דלפסק הריטב"א דנשבע שלא יאכל נבילות הוי שבעות שוא אע"ג דנשבע לקיים המלוה לא שייך לזרוזי נפשיה כיון דהוא שב ואל תעשה: וזה שאמר כי לא ינקה כו' אף באופן מלוה. ולפ"ז א"ש מה דבשמואל א קאפיטול למ"ד השבעה לי כו' ואם תסגיני ביד אדוני ולא נשבע לו כי אף דבעד גוי לא שייך לאו דלא תאגיר עבד כו' בכ"ז כאן היה עבד לעמלקי שמוה לאבדס הם ושללס ואיך ישיב לו עבד מזרי לכן הוי שבעות שוא ופשוט.

ויתכן עוד דהנה בני נח הוזהרו על שבע מלות ולא הוזהרו על שבעות שוא ושקר משום דבידי אדם אינן נהרגין על זה הא בידי שמים נענשין על זה כדאשכחן באבות שהשביעו לבני נח כמו יעקב השביע לעשו ופרעה ליוסף וכיו"ב כי זו היא מלוה שיכלית. ויעוין בירושלמי נזיר פ"ט אמר ר' יונה עו"ג אין להם היתר חכם כו' ויעוין במשל"מ הלכות מלכים שהאריך בזה והנה אם כי אמרו בסנהדרין גבי בני נח שלא ענש הכתוב אלא אי"כ הזהיר גבי קרא דכי כל התועבות האלה כו' בכ"ז לענין שבעה דהאזהרה שכליות ענש השם בידי שמים גם שלא הזהיר וכל מלות שבתורה האזהרה סיבת העונש שלפי שהזהיר ועבר על לוויו נענש לכן אמר לא תשא כו' כי לא ינקה ד' את אשר ישא שמו לשוא

שמים ואכלו משולחנו של מקום הרי לא היו לריבין מאומה וכמו שאמרו בספרי על פסוק לזקת ד' עשה אי"כ לדירהו היה הלי"ת בשבת קל. לכן בדברות ראשונות כתוב זכור היינו לקדש ולזכור שזה היה חמור במדבר והיה נחון האזהרה עליו ביותר ובדברות שניות כתיב שמור קודם כניסתן לארץ שזה היה נחון האזהרה על בטול מלאכה זו אם כי נאמרו בדיבור אחד והבין:

ל'א יהיה לך. הרמזים ז"ל בספר המלות בלי"ת ללא יהיה לך מנה ד' אזהרות ל"ת לך פסלי לא תשתחוה להם לא תעבדם ובאמת כי דבריו מוכרעים בכמה מקומות בסוגיית הש"ס אולם רמב"ן השיב א"כ שמעו מפי הגבורה חמשה מלות ומפי משה תרי"ח וכבר בארו החכמים ששמעו מפי משה תורה היינו תרי"א ושמים מפי הגבורה והרב כותב זה כמה פעמים ואינו נזכר ופירוש דבריו דאלו מה דנאמר את עשרת הדברים כו' היינו דכל מלות האמורים בע"ז אחת המה אבל הכא קרא דריש תורה לזה לנו משה היינו כמנין תורה תרי"א אי"כ מוכח דלא יהיה לך אינו רק מלוה אחת פרטית [ודברי הרב מעין החכמה אינם לודקים כמובן]. אולם חלילה לרבינו שיעלם ממנו המאמר השגור בפיו רק רבינו או"ז בשיטתו בספרו המורה ח"ב צביאור ארוך מוכרח מכל שיטות רבותינו בעלי התלמודי דישאל לא שמעו רק קול אלקים בלבד ולא פרטיהדברים ופירש אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס היינו מלך גבורת המופת כי שני שרשים אילו מליאות השי"ת והיותו אחד. אמנם יושגו במופת וכל מה שיוודע במופת משפט הנביא וכל מה שידענו זו שזה עי"ש [והרב המקובל בעל עה"ק האריך בסתירת דבריו בחלק סתרי תורה פרק ל"ג יעו"ש] הרי מהרה סר מאתו קושיית הרמב"ן כי דרכו נשגבה וכבר אמרתי כי דברי רבינו בכל ספריו ביד. במורה ופהמ"ש רוח אחת בהם אולם מש"כ המגילת אסתר דילמא לא אמרו רק לא יהיה לך מלבד דמוכח ממדרשות דקאמר שבשני דברות ראשונים כו' עוד דעת רמב"ן ז"ל דמכתובים גופיה מוכח כן שמדבר בלשון מדבר על עלמו ולא תעבדם כי אנכי ד' אלקיך כו' משא"כ בדברות האחרונות [ועיין בדברי רמב"ן שהובא בספר עבוה"ק לרי"מ בן גבאי שם] ודו"ק בכ"ז:

פוקד עון אבות על שלשים. במכילתא. בזמן שהם אינן מבורגים הא כילד רשע בן רשע בן רשע כו' כיון ששמע משה את הדבר הזה ויקוד כו' אמר ח"ו אין בהן רשע בן

משך

יתרו

חכמה

לשוא יהיה מי שיהיה אף צ"ג שאינו מוזהר, ואת כל מי אשר ישא שמו לשוא לא ינקוה ד' אע"ג דבידי אדם אין נענשין ודו"ק:

רא תעשה כל מלאכה יתכן דמפרש כל מלאכה ולא מקלט מלאכה פרט לשניים שעשאוהו או זה עוקר וזה מניח ולכן פטור ממיתה דליכא אזהרה רק לפוטרו מקרבן יליף מקרא דבעשותה כולה ולא מקלטה משום דקרבן לא צ"י אזהרה ודו"ק:

בי ששת ימים עשה ד' כו' הים וכל אשר בם. מכילתא. מגיד שהים שקול כנגד כל מעשי בראשית. הענין דבירושלמי ע"ז ריש פרק כל הללמים. בהא דליירין ע"ז כדורא בידיה מפני שאלכסנדר ראה העולם ככדור ואת הים כקערה ויוריינה קעריה בידיה אינו שליט בים אבל הקב"ה שליט בים וביבשה מיל בים מיל ביבשה הרי דהטועים אחרי ע"ז היו מודים שע"ז אינו שליט בים, והוא מפני שהטועים אחרי הע"ז היו אומרים שהקב"ה מפני גדלו אינו מתעסק בהוויות העולם רק נתן כבודו להמזלות והכוכבים שיספיעו וינהיגו העולם, ולא הבינו שהם נגרין ביד החולצ, והנה פעולת המזלות אשר לזה עשו נורוניהם ועבדו לאותן נורות, אינו ניכר רק ביבשה. כמו מגדים תמתיק שמץ ובי"ב. משא"כ בים אין פעולתן ניכר והים בהוויותיו כפי שהיה בתחילת בריאתו חוק נתן לחול הים לכן מודים שע"ז אינו שליט בים ולכן אמר כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם. פירוש. שכמו שהים הוא מחודש מהש"י ואין ע"ז שליט עליו וכל המזלות אינם משפיעין עליו ולכך כל מעשי כשפים נבדקין על המים. עיין בצ"י סוף פרק ד' מיתות. ואפשר מפני זה הודו שהקב"ה שליט בים, כן כל אשר בם הם מושגחים מהש"י, והשכיחה אין רק העדר הבריאה החדשה שכל ההיוליס מוכנים משעה ימים, ולכן גם האדם לריך להכין הכלי, ולכן נולד אסור להראות שאין חדש מששת ימי הבריאה. רק ההנהגה וההשגחה ופעולת ההרכבה המה עדיין ביד השם ובהשגחתו הפרטית והחלקית ביבשה כמו בים. וזה שאמר במלוא לא יהיה לך, באותה שעה עלה אוקיינוס והליף שליטו של עולם, אמר להם המקום אתם עושים מעשה חדש וקראתם עלמכם בשמי, אף אני אעשה מעשה חדש ואקרא עלמי בשמי שנאמר הקורא למי הים וישפכס ד' נבאות שמו. הוא מפני שהמה מפעולות שע"י סיבתם נפעל בהשגחת השי"ת טועין בני האדם, כי ד' מסר לכן ההנהגה. לכן לקח והליף מי הים על היבשה, לקחת מפעולות הכוכבים

אשר שם אינם פועלים כללי, וזהו הקורא למי הים ד' נבאות שמו להראות שד' פועל נבוא מעלה ונבוא מטה והם שניהם כאחד שקולים נבא מטה נבוא מעלה ושניהם מושגחין ומוזהגים מאתו יתברך, וזה ענין ארוך אכמ"ל. ולכן אמר יונה את האלודי השמים אני ירא אשר עשה את הים שלא מסר לזר כן היבשה:

רא תרלח הנה בטעם העליון בקמץ, והוא סוף פסוק שבא בקמץ, ובטעם התחתון הוא טפחא ופסוק אחד עם לא תנאף, וגרסה כי יש שני מיני ריחות, ריחה בשביל העתיד בשביל קבלת תועלות או מזון או שאר הנאות, והגדולה שבהנאות הוא תאות המשגל וכמו שאמרו סוף גדרים כי נאפו וידיהם דמים מלאו שרונתו כדי ליקח אשתו וכיו"ב, וזה כשנכללין ביחד לא תרלח עבור ההנאה, ותפס היותר גדולה שנפשו של אדם מחמתה, וזה לא תנאף. ונכללין יחד בחד פסוק וכבר בארתי בחידושי שרליחה לא הותרה מכללה בצ"ד כמו חובל בחבירו. משום כיון דנגמר דינו לאו אדם הוא ואין עליו שם אדם, והחובל בו וההורגו פטור, וזה רק גמר דין שאין לו משפט אנושי, ולכן ברליחה עבור הנאה הלא הותרה מכללה אלל גואל הדם שרשות אללו וכל אדם חייבין עליו. רק שרונתו כדי ליקח נקמה וזה רליחה בעבור הנאות, וא"כ הותרה בצ"ד, לכן צליבור קוראין לא תרלח בקמץ בסוף פסוק להראות שרליחה בלא הנאה הוא מאמר כללי גם בצ"ד, שאינו רק אם נגמר דינו, וזה דין, לא שהותרה מעשה הרליחה, ורליחה בלא הנאה הוא מאמר בפני עצמו ואינו מלטרק עם לא תנאף, שזה רליחה שרק בגדר עונש לא הותרה גם בצ"ד בלא גמר דין ודו"ק:

רא תענה בריעך עד שקר. הראב"ע טרח למה לא כתיב עדות שקר, ופשוט: דאעפ"י דעלם העדות אמת רק שהוא אינו עד, וכמו ידיעה בלא ראיה הך דמבואר שבועות דף ל"ד ע"א בעובדא דר"ש צ"ט, או ששמע משני עדים שפלוני הרג באחד בשבת נפש, ככ"ז אם בא ומסהיד קודם ביאת העדים בר קטלא הוי כמבואר מכות דף ה' ע"א ואף שאינו עדות שקר, ככ"ז הוא עד שקר, וע"ז קאי משום לא תענה כו' ודו"ק:

רא תחמוד בית רעך כו'. במכילתא. לא תחמוד וכו' כללי, ועבדו ואמתו פרט וכו', כלל ופרט וכו', ועיין ריש פרק מרובה כל ריבויא הוא, ובסוף שור שנגח את הפרה וכל ריבויא הוא, וכלן כתיב וכל אשר לרעך, והנה שם במכילתא אי מה הפרט מפורש בנכסים הממלטלים וכו' ויש לעיין דנראה מזה

הרגשה בכוחות הגוף. ב' הדברים שמודיעין דרך משל כמו סולם כו' וכמו החיות, וכן סיד נפות שזה ממוחשות, שכבר ראו הדברים האלה במוחשות, וכן מדמה שנאמר וביד נביאים אדמה, וזה שלשה הדלות, ומשה נכנס לפניו משלש מחילות, והדברים ארוכים ואכזמי.

יש להתבונן מה ואיזו השתלמות היה למשה בקבלת התורה, כי האיש משה היה גדול קודם מ"ת שנשתלט וזכה למעלתו, ובאיוה דרך פעלה זו קבלת התורה, והענין כי דרך הפלסופים אשר השלימות אל האדם הוא בחיוב, ובכרח, וזה כשישתעלם נפשו במושכלות, ומשכל היולי יגיע הנקמה ויזכה לשכל הנאצל והאלקי, ומלך שנפשו דבוקה במושכלות יתדבק אל שכל הפועל ויהיה קשור מעדמות אליו תמיד, וזוה יקנה הנלחמות בנפשו, ולפי' לא יגיעו להשלימות רק אחד במה דורות, וכן לפי' למה להם חיים, הלא החומר חולץ בין המושכלות להנפש. ובאמת זה לפי דעתם אשר העולם קדמון קדמון קדמון, והוא בא בחיוב מן השמים לא ברצון, כי בעל הרצון ירצה בדבר שיסלימו בהמלאו, והבורא אינו חסר דבר שגריך השלמה חלילה, וכיון שאין לשם יתברך שום מכון, רק המליאות, הוא כלל מן האדם וכאור מן השמש, איך לא שיך שבר מכון ונלחיות מכון, אם לא בחיוב והכרח באלמנטיות המושכלות, לא כן האיר השמים עיניו בתורתו והרבה מופתים בשמים ובארץ להראות כי הטבע והמליאות הוא כחומר ביד יולר לכל אשר יחפץ יטנה וכשם שבידו לשנותה כך בידו לכלותה ולבנותה, ונגולו השמים כספר לפניו, ולהפכה לאין המוחלט כמו שהיה, רק כל מה שעשה היה להראות לישראל כי הוא שליט בטבע והמליאות ברא ומידש במכוון לפניו לתכלית הטבעה לנבראים, איך אם יתפכנה לאין והעדר את מי יראה כי הוא שליט, וכיון שהעולם ברא ברצון, הרי יכולת ביד השמים לגזור נלחיות לנפש ברצון ושבר רוחני והשגה אלקית ברצון, ובמה כאשר יעשו כל חוקי העולם והוייתו עפי', חוקי תורתו הקדושה, ככה ינהגו בעולם המעשה, אז כאשר יגבירו בחירתם על חוקי הטבע מסיבת רצון השמים, אז יבוא להם השלימות האמיתי, וזה עיקר התכלית, וכמו שאמרו ז"ל במדרש שומר טוב מזמור ד', אדם פושט ידו לקערה ומלא בה איסור מי נשכו נחש, או עקרב עקצו וכן אדם בא אלל אשתו ואמרה לו כשונתה אדומה ראיתי מיד פורש מי עקצו ומי נשכו הוי סוגה בשונתים, הרי תאות האכילה ותאות המשגל למשחק לאיש הישראלי להתגבר עליהם מחמת רצון

מזה דתלוש ולסוף חיברו הוי תלוש ועיין שיך סימן ג-ה ויש לאמר שבגלו ברשות החומר שהקרקע של החומר, עיין תוספות פרק לולב הגזול דף ל"א סד"ה אם גול עלים כזה ודו"ק:

וכב' העם רואים את הקולות וכו' ואת ההר עשן וירא העם וינטו ויעמדו מרחוק, הביאור דאמרו דבכל המסעות כתיב ויסעו ויחנו בלשון רבים שנסעו במחלוקת עד שבאו לסיני ונעשו הגמוניה אחת שלא היו במחלוקת, אמר הרי השעה שאתן תורה לבני אומנם אם כי לא היה להם מחלוקת בכ"ז היה בהם ניצוץ קנאה אחד בחבירו, שלא הגיעו עוד לאהוב חבירו כנפשו ולשמוח במעלת חבירו, ועל זה אמרו במכילתא אף כשעמדו בסיני נאמר עליהם ויפתוהו בפייהם כו' ולבסוף לא נכון עמו שהיה הלב לא מטהרה מקנאה, והנה אמרו כי משה שקול ככל ישראלי, אבל כן היו כל ישראל שקולים כמשה וא"כ אם היה בלא שום קנאה ושום פירוד לבבות זה מזה, רק כל העדה כולם קשורים בלב ונפש אחד הלא היו כולם איש אחד והיו ראויים לקבל כל התורה כמשה, אבל כיון שלא היו קשורים בלבב אחד, איך כל אחד בפרט לא הגיע לשלימות כזה לקבל התורה, ומה שראו ושמעו בדברות היה כדי לאמת האמונה בלבבם וכמו הוראת שעה, והנה האש הרוחני אין אללו שום עשן כי הוא אוכל ושותה כדאמרו ביומא סוף פ"ק ועשן במערכה מי הוא יעו"ש, ולכן אמרו בפרק הספינה ועשן וטוגה אש להבה לילה כו' עשן בחופה למה, שברוחניות ליכא עשן, אריח שכל מי שעיניו לרות בעוה"ז בתלמודי חכמים שיש בו קנאה על מעלתו, לא קנאת סופרים, מתמלאת עיניו עשן לעוה"ז, וכיון שראו ואת ההר עשן, התבוננו כי לבסוף לא טהרה מקנאה, ואינם ראויים לראות כבוד אלקי, באור ההיור, רק יש עשן, וינטו ויעמדו מרחוק, שהתבוננו שהם רחוקים מהשלימות המופלגת להיות כולם בכללות איש אחד פרטי ולקבל הדברות מהשמים, לכן אמרו למשה דבר אתה עמו כו' פן וכו', ולכן אמרו במכילתא מגיד שלא היה בהן כח לקבל יותר מעשר דברות, בינה זה ודו"ק:

ומשה נגש אל הערפל אשר וכו', מכילתא, לפניו משלש מחילות חושך, ענן וערפל, חושך מבחוץ, ענן מבפנים, ערפל לפני ולפנים, ע"ד הליוור שיש שלש מחילות עד השכלי האלקי והמה המורגשות המוחשות, המדמה, ונבואת משה היה באספקלריא המאירה, היינו בלא כח המדמה, וזה שלש תלוקים בין הנביאים למשה כמור"ם בפ"ו מהלכות יסוה"ת, זה מה שכולן איבריהן מודועין וכן הגוף כשלי, והוא

משך

יתרו

חכמה

שותף להקציה במעשה בראשית כיון שהוא גומר התכלית. אמר ר' אלעזר מנין שהדבור כמעשה שנאמר בדבר ד' שמים נעשו היינו שדדברו שהש"ת ברא וחדש בזה נעשה שמים. וכן קרא דאלה תולדות השמים והארץ בהבראש. הלא מורה כאילו נבראו תלילה שלא במכוון שהוא לשון נפעל מעלמו. לכן רש"י באברהם. שפי' אברהם שנוסע בנסיונות כמה ובחר בטוב. בזה היה תכלית התולדות משמים וארץ. ויתר הדברים יבואר במק"א.

וזה שבעלמך הכל מודים דבעינין לכם. וזהו תכלית מן התורה שכולם יזכו ויזכו החומר וכוחותיו עפי' התורה אשר תישר כל לעד בעולם המעשה. וזה השכר על הנפש החומרית שיוכה למעלות רוחניות רמות סדרו רבותיו כל לרבי סעודה. בשר שור הבר ואחא שמינות. לוייתן ויין המשומר בענביו. שזה מורה הכל על השגות רוחניות מגיעות לנפש החומרית. באשר יהיה דק ונעלה מאוד וישיג גם בעונג חלקית לעתיד ד' יזכו לזה. ולכן אמרו במנחות מ"ט שני כבשים דמקדשי לחם ומ"ט ז' כבשים דלא מקדשי כו' אלא כאלו זזר מה איל זזר כו' שלמים הוא דמקדשי ה"ט. (עיין מנחות מ"ז) ופירוש, כי עולה לשם וחסות מכפר לא מקדש לחם רק שלמים, שלכן נקראו שלמים שלום לעולם, כי המשכלות האמיתיים בהתבודדים אינם מקדשים את החומר, רק ההנהגה במעשים ובענינים החומרים עפי' התורה. הם המקדשים החומר וכוחותיו וכל ההנהגות העולם, ולכן רק שלמים בכוחם לקדש את הלחם, ומה שכהנים אוכלים שלמים הוא מזל שלימות מן הבעלים מכללות ישראל שהם הבעלים בשלמי לבור, אבל לא עולות שהוא אינו לבעלים וז"ב. וזה שאמר הושע כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלודים מעולות שכולו כליל.

וזה שאמרו ז"ל ארץ יראה ושקטה. בתחילה יראה שמה לא יקבלו התורה ונמלא תכלית השלימות נאמר רק עפי' מושכלות. והארץ מזל חומריותה מי יגיע בה למושכלות ותהיה היא השפילה בתכלית בכלל המציאות העולם הרוחניים משכילים אמיתיים ולבסוף שקטה. שהיא התכלית שפי' המלות מעשיות יזכו הכל לתכלית השלימות. וגם החומר יתעלה לאין חקרי ותהיה השראת השכינה בארץ. וכבוד ד' יהיה לאור יומם. ובאמת כי כן להוסיף שלימות וקדושה בישראל ע"ד ולדיק יסוד עולם. זה אין בכך קדוש ד' נבדל ונפרד מן האדם וחומריותו. רק הדיוק אשר הוא עושה שלום בין איש לאשתו. בין אדם לחבירו מורס ומלמדם בזה כח להוסיף על כח ההארה מן האלוקית. וזה

רעון השי"ת ותורתו. הלא זה ההתקדשות היותר נמרץ להשי"ת ועבור זה משיגים השלימות האמיתית. ונמלא בין דרך זה לדרך ההתעלמות במושכלות. יש הבדל פרטי והבדל כללי הבדל כללי כי עפי' ההנהגה בעולם המפעל בדרכי ד'. יוכל כל אדם לזכות לתכלית השלימות. אף מי שמוטרד בפרנסה ולבדו אינו דבק אל המושכלות. וכמו שד' נראה אל כל בית ישראל וכמו בית השואבה שממס היו שואבין רוח"ק עפי' שמחה של מילה אבל עפי' מושכלות מי יעלה בהר ד'. הבדל פרטי כי הדבוק במושכלות והמתבודד אשר נפשו מופשטת מחומריות העולם עפי' מושכלות לא יוכה רק הנפש למעלת הגילחיות. ועפי' ההנהגה עפי' דרכי התורה הלא גם החומר יוכה להיות אור מזכיר ולהביא יאירו כשמש בגבורתו ויהיה נחמי קיים. ולכן משה טרם קבלת התורה כתיב של נעלך מעל רגליך. וזהו התפשטות חומריו וכוחות גופו כי מה לחומר במקום אדמת קודש. לא כן אחרי קבלת התורה עלה בהר סיני עם חומריותו וזהו מה לילוד אשה. הוא החומר בינינו (שבת פ"ח). וזה שהשיב להם כלום משא ומתן יש ביניכם כו' לא תרלו. ל"ת קנאה יש ביניכם. יאהר יש ביניכם כו'. פירוש, כל אלו המה ענינים שהם מלות מעשיות. לכן הם המעדינים הם המזכירים את החומר להופיע עליו אור חלקי. ולכן זכה לקרני הוד כקרני השמש. כי גם גופו היה דק. ספירי רוחני. וזה עלית למרום שבית שבי שדרשו על משה שעלה לקבל תורה"ק. והוא לקחת מתנות באדם באדם. באדם הוא החומר לקח מתנות. כי נתעלה למעלת הרוחניים. וזה שלא ידע איש את קבורתו. כי באמת אין ממש לקבור מאומה. כי גופו אינו תופס שום מקום כי הוא עלם רוחני. בינה זה:

וזה מזל המושכלות. הלא הקדימה לשמים על הארץ כי המה מושכלים אמיתיים. רוחניים. קדושים. לא כן הארץ. אבל מזל דרך ההתגברות על חוקי הטבע עבור רעון השי"ת ובחירה בטוב המוחלט. בזה הקדימה לארץ. כי המלאכים המה משיגים ומוכרחים מזל השגתם לבחור בטוב. והנה תכלית כל הנמלאים לדעת רז"ל הוא האדם כמו שדרשו על קרא דמלאכו יזוה לשמך מי גדול השומר או הנשמר. ולכן בקרא בדבר ד' שמים נעשו מורה שנטשו בלא מכון שהוליל עשה. לכן אמרו כי תכלית השמים הוא. כשהאדם מכיר את בוראו ומיחד הכל לשי"ת אז הוא תכלית הברירה וזה בשמירת שבת ואומר ויכולו. והכל תלוי בידי שמים חוץ מ"ש. שהבחירה חפשית. ולכן הוי כנעשה בלא מכון מהבורא כביכול. וזה שאמרו נעשה

משך

יתרו

חכמה

מו 91

מתמנה בכסף אין עומדין מפניו כו' והטלית שעליו במדרגת של חמור, פירושו עפ"י מה דתנינא שבת דף קי"ד דטלית של בגדים מלך אחד רבב חולץ, ושל עם הארץ דוקא שיהיה משני הצדדים ומדרגת של חמור כטליתו של עם הארץ, לכן אמר זה שהוא מתמנה בכסף הוא מבזה כ"כ עד שטליתו אינו חולץ עד שהוא הרבב משני צדדין שאין הוא מכובד כלל וכלל ודו"ק:

וזבחת עליו את עולתך כו' את לאנך ואת בקריך. היה לכחוב מלאך ומבקר, רק הכונה לרמוז שבמדבר יאסר לכן בשר תאווה וכן הלאה והבקר יזכו על המזבח לשם לעולה ולשלמים, ולכן כתוב את לאנך וכו' ודו"ק:

א תבנה אתהן גזית, מכילתא ר' נתן אומר הרי תבנה שתי אבנים גזוזות שהניף עליהן ברזל שומע אני יהא המזבח כולו פסול, ת"ל אתהן הן פסולות ולא המזבח כולו פסול ולכן כתוב כי חרבך כו' עליה ותחללה בלשון נקבה על האבן ולא עליו ותחללנו על המזבח שהמזבח כשר, ודייק מדאמר אתהן שמורה על כל אבן ביחוד, ועל דרך גו"ש יתכן דדייק מאתהן אתהן האמור בנגעי בתים דכתיב ותלנו את האבנים והשליכו אתהן, שכל הבית קיים, רק בפסיון שני בעי נתילה כל הבית, ולפי זה יתכן דמה דכתיב בפרשת קדושים באש ישרפו אותו ואתהן מורה, שאם נתערבו הנשרפין בנסלקין לר"ש דשריפה חמורה, ולרבנן בנהרגין או בנחנקין אין שורפין את כולם ויודנו כולם בקלה, שרק אתהן בשריפה לא אחרים, ולא אזלינן בשר רוצח כדקשה רי"ל לרבינו תם ודו"ק, ולפי י"מ דמשה בנה מזבח אחר מתן תורה למחרתו יעו"י רמב"ן על זה המזבח גם לוהו שלא יבנה גזית והוי רשות וזה ואם יהיה במה וג"כ נלטווה ע"ז, ולכן אסור להביא סכין ע"ש דמכפר כמזבח של במה דבנין במה כשר בלילה וגם בלילה מכסין אותו:

בי חרבך הנפת עליה כו' יעוין דברי רמב"ן שהארץ ופירש טעם חדש, דשמיטה לאו עבודה שהיא בסמיכות של ברזל יעו"ש, ויפלא דהמטרה הלא עשו מלכי חשמונאים של ברזל וסדור המטרה עבודה ואבנים שנגזזים בכסף ג"כ אסורים למזבח דכתיב אבנים שלמות תבנה:

משפטים

שש שנים יעבוד לרבות הבן כו' ועבדך ולא ליורש נראה למאן דאמר כר"ז בן הקלב דכן וכת בגמרא אם שוין

זה נרמז מה שאמרו בחו"כ פ' שמיני שכל שבעת מי המלוואים היה משה משמש ולא שרתה שכינה על דו' שמעלנו גבוה מאד מאד ממעלת בני ישראל, לכן מן שירד בזכות משה לא ידעו בני מה הוא, כי לא השיגו ערך רוחניותו, ונשתנה הטעם בין לדיקים לרשעים כמו שאמרו ונפשינו קלה בלחם הקלוקל, ועיין יומא פרק יוהכ"פ באורך, עד שבא אהרן ושרת בבגדי כהונה גדולה, ששם היו כלולין על לבו כל שמות שבטי בני"י בחושן ואפ"י, ובגדיו היו מכפרים כ"א כפרה מיוחדת על ישראל והוא מפני כי אהב שלום ורדף שלום, ועליו נאמר ויבכו בית ישראל כמו שאמרו ז"ל, לכן נראה כבוד ד' אל כל העם, וכן העננים שירדו בזכותו היו מקיפים כל ישראל כולן כאחד, וזה שאמר הלל הזקן שהיה במדרגת אהרן כידוע, אם אני כאן הכל ראויים להיות כאן במקדש לשאוב רוחי, אבל אם איני כאן מי כאן, מי ראוי להיות כאן במקום קדוש כזה, כי משמאי וחזקיו מעלתם גדולה כל כך עד שלא יוכלו העולם וכללות ישראל להתקדש על ידם וכמו עולות דלא מקדשי לחם, וכאשר תשקף תראה כי הלל היה הנהגתו להקדיש דרכיו להשי"ת, וכל הנהגתו בנשמיותו לשם יתברך בלבד, וזה בחינת שלמים, ושמאי היה בחינת עולה נפרד מן גשמיות ומתבודד והנהגתו היה נוראה, ולכן סבר ב"ה ראהי מעה כסף וחגיגה שתי כסף, שכן ישנה שני אכילות לכן באה מרובה כבחינתו ושמאי סבר להיפך והבן, ועיין בילה ריש פ"ב, ובמדרש רבה ויקרא פ' בהר על קרא דגומל נפשו איש חסדי, וכן הנהגתו בין אדם לחבירו כמו שאמרו בבמה מוליכין ובפרק מליאת האשה שרץ לפני עני בן טובים שלש פרסאות, ודוק בכ"ז:

א תעשון אתי, שמשום שאפשר לעשות כמותן (רה"ש דף כ"ד) כדתינא לא יעשה אדם בית תבנית היכל כו' חלר תבנית עזרה כו' שולחן תבנית שולחן כו', לא תני מזבח תבנית מזבח ואולי משום דמלאנו לבני עבר הירדן שעשו מזבח גדול למראה (יהושע כ"ב) ואמרו ראו את תבנית מזבח ד' אשר עשו כו' הרי דפנחם הסכים עמהם וטעמו לא איתרור למה אם מפני שגם במת יחיד טעון מזבח יעו"י, בסוף זבחים מחלוקת ר' יוסי ור"ש או משום דבני נח נלטווה בזה ע"י נח שבנה מזבח, או משום דלבית המטבחים דמי (זבחים פ"ה) ולריך ברור עוד אולי דוקא בעושה על מנת להשתמש בו מטרה להדליק בה שולחן להניח בו לחם וכן כולם כיוצא ודו"ק: **א**ר"י כסף וכו', ירושלמי בבורים, דין זה שהוא